

BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ VE BU ÖZGÜRLÜĞÜN BİR SINIRI OLARAK KİŞİLİK HAKKI

Freedom of Press and Personal Rights as the Limits of It

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Beşir ACABEY*

GİRİŞ

Bir toplumun demokratik bir toplum niteliği kazanabilmesinde en önemli unsurlardan birisi, kişilerin temel hak ve özgürlüklerini serbestçe kullanabilmeleridir. Demokratik toplumlarda devletin görevi, temel hak ve özgürlükleri korumak ve geliştirmektir. Temel hak ve özgürlükler arasında düşünce ve kanaat özgürlüğü ve özellikle düşünceyi açıklama özgürlüğü önemli bir yer alır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 10'uncu maddesinde güvence altına alınmış olan bu özgürlük¹; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin de birçok kararına konu olmuştur. Mahkemenin çeşitli kararlarında belirtildiği üzere; *“Düşünceyi açıklama özgürlüğü, sadece devletin ve/veya toplumun benimsediği görüşleri değil, toplumun yadırgadığı, hatta kaygı verici bulduğu düşünceleri de kapsar. Çağdaş dünya, bu gün ulaştığı çizgiyi, zaman içinde ortaya çıkan farklı görüşlerin tartışılmasına, toplumları etkilemesine ve sonunda varılan uzlaşmaya borçludur”*².

---

* Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

¹ AİHS. m.10 düzenlemesi şu şekildedir: “Herkesin anlatım özgürlüğüne hakkı vardır. Bu hak düşünce özgürlüğünü ve kamu otoritelerinin müdahalesi ve sınırlandırması olmaksızın, bilgi ve düşünce alış veriş özgürlüğünü kapsar”.

² REİSOĞLU, Safa: Uluslararası Boyutlarıyla İnsan Hakları, İstanbul 2001, sh.66 vd.

Düşünce ve kanaati açıklama özgürlüğünün en olağan yollarından birisi ise basındır. Belirli bir olay, konu ve durum hakkındaki düşünce ve kanaat genellikle basılmış eserlerle, yani gazete, dergi, kitap, broşür, bildiri veya el ilanı yolu ile³ açıklanır⁴. Kişilerin düşüncelerini açıklamaları ve çeşitli konularda bilgi edinmeleri, düşünce ve görüşlerin yazılı ve görsel basın aracılığıyla başka kişilere, topluma ulaştırılabilmesine bağlıdır⁵.

Demokratik toplumlarda kişiyi ve toplumu aydınlığa kavuşturacak, daha mutlu bir yaşantı düzeyine ulaştıracak olan “gerçek” ancak farklı inançların serbestçe tartışılması; her şeyin gün ışığına kavuşturulması sayesinde ortaya çıkar. Kısaca bugün toplumun kültürel, ekonomik, sosyal gelişmesinde, eğitimde, milletlerarası ilişkiler alanında bütün kitle haberleşme araçlarının ve bu arada basının işlevi inkâr edilemez⁶. Özgürlükçü, insan haklarına dayanan demokratik devletlerde, halkın devlet yönetimine katılımının amacına uygun bir şekilde sağlanması ancak özgür bir basınla mümkün olabilir. Devlet organlarının, özellikle yürütmenin denetimi, seçimlerde tercihe dayanak teşkil edecek gerçeklerin ortaya

³ Diğer kitle iletişim araçlarından olan radyo ve televizyonlar ile sosyal medya üzerinden yapılan kişilik hakkı ihlalleri bu çalışmanın inceleme konusu dışında kalmaktadır. Bu konularda bkz. AYDIN, Sevil: Radyo ve Televizyon Yoluyla Kişilik Haklarının İhlali ve Hukuksal Korunma, Ankara 1998; SERDAR, İlknur: Radyo ve Televizyon Yoluyla Kişilik Haklarının İhlali ve Kişiliğin Korunması, Ankara 1999; İÇEL, Kayıhan/ÜNVER, Yener: Kitle Haberleşme Hukuku, 7. Bası, İstanbul 2007; ÖZEL, Sibel: Uluslararası Alanda Medya ve İnternette Kişilik Haklarının Korunması, 2. Bası, Ankara 2004; ÖNGÖREN, Gürsel : “Basın, Radyo Televizyonda Cevap ve Düzeltme Hakkı”, İst.Bar.Der., Y.1995, S.7-8-9.

⁴ EREN, Fikret : “Basında Hukuki Sorumluluk”, Türk Basının Sorunları Sempozyumu, Ankara 1986, sh. 35; BAYKAN, Metin: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Basın Özgürlüğü, Ankara 2011, sh.27-30; GELGÖR, Burhan: Basın Özgürlüğü, Adalet Dergisi, Eylül-2006, sh.129; TÜFEK, Ömer Faruk: Basın Yoluyla Kişilik Haklarının İhlali, Ankara 2007, sh.47.

⁵ REİSOĞLU, Safa: Basın Özgürlüğü ve Kişilik Haklarının Korunması, Prof.Dr. Turgut Akıntürk’e Armağan, İstanbul 2008, sh. 296.

⁶ GÖLCÜKLÜ, Feyyaz: Haberleşme Hukuku, Ankara 1970, sh.11-12.

çıkması, kamuoyunun oluşturulması, oluşan kamuoyunun yöneticilere duyurulması; yöneticiler açısından da halkın bilgilendirilmesi ve düşüncelerinin halka aktarılması basın-yayınla gerçekleşir⁷.

İnsan doğasının bir sonucu olarak, en iyi yönetimlerde bile denetimsiz bir iktidar, toplum için kötü sonuçların doğmasına yol açabilir⁸. Bu çeşit sapmaların önlenmesi, etkili bir denetimle sağlanabilir. Demokrasilerde bu denetim, birbirinden bağımsız kurumlar tarafından gerçekleştirilir⁹. Devletin üç erki, yasama, yürütme ve yargı arasındaki “kuvvetler ayrılığı ilkesi” bu kuvvetlerin bir birinden bağımsız olmasını ifade eder ve bu güçlerin bir birini dengeleyerek, bunlardan birinin “denetimsiz bir güç” haline dönüşmesi engellenmeye çalışılır.

Fakat bu kuvvetler üzerinde, iktidardaki siyasi partilerin değişik derecedeki etkileri, bahsedilen denetim mekanizmasının gerektiği gibi işlemesine engel olabilir. Bu nedenle, modern hukuk devletlerinde en önemli ve etkili denetim özgür ve bağımsız basın tarafından yerine getirilir. Bunun içindir ki, çağdaş özgürlükçü demokrasilerde basının, dördüncü erk (kuvvet-güç) olduğu vurgulanır¹⁰.

Çağdaş özgürlükçü demokrasilerde demokratik devlet düşüncesinin, tüm toplumsal ve siyasal güçlerin, sivil toplum örgütlerinin katkısı ve katılımı ile gerçekleşebileceği kabul edilmektedir. Bu tür demokrasilerde, devlet yönetimini elinde bulunduranların sivil toplum örgütleri tarafından sürekli olarak denetlenmesiyle, sağlıklı bir demokratik düzenin sağlanılabileceğine inanılmaktadır¹¹.

Bu konuda sayın hocam Zevkliler’in vecize gibi olan şu cümlelerini aynen aktarıyorum: “*Basın toplumun nabız atışı, toplumsal*

---

⁷ GÖLCÜKLÜ, 13-14.

⁸ İÇEL/ÜNVER, 113; REİSOĞLU (Kişilik Haklarının Korunması), 296.

⁹ İÇEL/ÜNVER, 113.

¹⁰ İÇEL/ÜNVER, 113, 119-120; ÜNAL-ÖZKORKUT, Nevin: Basın Özgürlüğü ve Osmanlı Devletinde Görünümü, AÜHFD, Y.2002, C.51, S.3, sh.66.

¹¹ İÇEL/ÜNVER, 110-111.

eğilimlerin yansıma aracı, yargı, duygu ve düşüncelerin dile getirildiği bir araçtır. Bu işleviyle basın, toplumla bütünleşen, onun önemli bir parçasını oluşturan, toplumdan soyutlanamayan bir nitelik taşır. Onun için basın, daima sağduyunun temsilcisi, toplumun yönlendiricisi ve eğiticisi ve nihayet onun savunucusu olma durumundadır”¹².

Demokratik toplumlarda basının en önemli görevi, kamu yararını ilgilendiren olay ve konularda haber ve bilgi vermek, açıklamalar yapmak, eleştiri ve değer yargıları sunmak suretiyle toplumu aydınlatmak ve kamuoyu oluşturmaktır¹³. İsviçre Federal Mahkemesine göre de basının görevi; okuyucuya toplumu ilgilendiren olayları bildirmek, onu her türlü siyasi, ekonomik, bilimsel, edebi ve sanat olayları hakkında yönlendirmek, kamu yararıyla ilgili sorunlarda fikir alış verişini başlatmak, toplumu meşgul eden meselelerde çözümlerin bulunmasına çalışmak, devlet yönetimi ve özellikle kamu parasının harcanması konusunda bilgi istemek, devlet işlerindeki her türlü suiistimalleri bulmak, meydana çıkarmaktır¹⁴.

Yaptığı bu görev nedeniyle basına şu haklar tanınmıştır. Bunlardan ilki “haber verme hakkı ve görevi”, diğeri ise “denetim ve eleştirme” hakkı ve görevidir¹⁵. Basın özgürce haber toplayabilmeli, bunları yorumlayabilmeli ve eleştirebilmeli, haber, eleştiri ve yorumları basabilmeli ve yayabilmelidir¹⁶. Basın, toplumu ilgilendiren olaylar hakkında vatandaşları objektif ve gerçekleri yansıtacak biçimde aydınlatmakla yükümlü olup, bireyleri içinde yaşadıkları

¹² ZEVKLİLER, Aydın: “Basının Hukuki ve Cezai Sorumluluğu”- Basının Sorunları ve Sorumlulukları Sempozyumu, Diyarbakır 1987, sh. 60.

¹³ EREN, 36; İÇEL/ÜNVER, 10 vd., 112-116; ÖZEK, Çetin: Türk Basın Hukuku, İstanbul 1978, sh.32 vd.; KAPLAN, İbrahim : Kişilik Haklarının Kitle Haberleşme Araçları Karşısında Korunması, Ankara 1979, sh. 9; GELGÖR, 130-131.

¹⁴ BGE 37 I 377. Bu karar için bkz. EREN, 36.

¹⁵ İÇEL/ÜNVER, 112-114; EREN, 36; KARTAL, Bilal: “Basın-Yayın Yoluyla Kişilik Haklarına. Saldırı ve Hukuki Sorumluluk”, YD., Y.1997, C.23, S. 1-2, sh. 109.

¹⁶ İÇEL/ÜNVER, 113-114; ZEVKLİLER (Sempozyum), 60-61; BAYKAN, 44-50; ÖZEL, 44; TÜFEK; 52.

toplumun ve tüm insanlığın sorunları hakkında bilinçlendirmekle görevlidir. Basının bir başka görevi de yöneticileri eleştirmek ve uyarmak, kamuoyunu düşünceye sevk edecek şekilde tartışmalar açmaktır¹⁷.

Basının olayları haber verme hakkı yanında, denetim ve eleştiri hakkı ve ödevi de vardır. Otoriter rejimlerde rejim, vatandaşlardaki “sürü içgüdüsüne” dayanır ve bunun sonucu olarak bu rejimlerde polis teşkilatının bir görevi de vatandaşların davranışlarını izleyerek, sürü içgüdüsünden sapan bireyleri ayıklamaktır¹⁸. Bu rejimlerde siyasi iktidarın en ufak eleştiriye tahammülü yoktur. Mutlakıyetçi ve totaliter devletlerin tarihleri bu yargıyı doğrulamaktadır. Mutlakıyetçi devlet anlayışının hüküm sürdüğü yerlerde, basının iktidar mensuplarını veya yürütülen siyaseti eleştirmesi yasakken; totaliter rejimlerde ise basın, iktidarın hizmetindeki bir araca dönüştürülmüştür¹⁹.

Demokratik rejimlerde ise; rejimin güvencesi, vatandaşların eleştirel katkılarıdır. Vatandaşın sözcüsü ise basındır. Bu nedenle, özgürlükçü demokrasilerde basının en önemli görevi, tüm kamusal yaşamın kontrolü ve kritiğidir²⁰.

Basın özgürlüğü, kolektif bir özgürlük ve sosyal bir hak olarak kabul edilmektedir²¹. Basın özgürlüğünün sosyal bir hak ve kolektif bir özgürlük olarak kabul edilmesi, bazı hukuki sonuçlar doğurmuştur. Bu anlayışa göre, bu özgürlüğün gerçekten var olması için, bu hakkın kullanılması açısından kanun önünde eşitlik ve fırsat eşitliği olması gerekir. Bir başka deyişle bu özgürlüğün kullanılması olanağının kişilere eşit olarak sağlanması gerekir. Devletin görevi,

---

¹⁷ ÖZSUNAY, Ergun: Gerçek Kişilerin Hukuki Durumu, 4. Bası, İstanbul 1979, sh. 119-120; TÜFEK, 49; ÖZEL, 44.

¹⁸ İÇEL/ÜNVER, 113.

¹⁹ ÜNAL-ÖZKORKUT, 67.

²⁰ İÇEL/ÜNVER, 113.

²¹ AKSOYAK, Tayfun : “Mukayeseli Hukukta Basın Hürriyetinin Düzenlenişi”, Prof.Dr. Halil Cin’e Selçuk Üniversitesinde 10. Hizmet Yılı Armağanı, Konya 1995, sh.165.

basın özgürlüğünün fiilen ortadan kalkmasını veya sadece belirli sermaye ve nüfuz gruplarının yararlanabildiği sınırlı bir özgürlük haline gelmemesini önlemek olmalıdır²².

Basının bu işlevi nedeniyle, basın özgürlüğü, birçok uluslararası belgede ve birçok devletin Anayasasında düzenlenmiş ve güvence altına alınmıştır. 1982 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda da, basın özgürlüğü, anayasanın "Temel Haklar ve Ödevler" başlığını taşıyan ikinci kısmında yer almış ve "Kişinin Hakları ve Ödevleri"ne ilişkin ikinci bölümünde 28-32 maddeler arasında düzenlenmiştir. Bundan başka Anayasanın 22. maddesinde "Haberleşme Hürriyeti", 25 ve 26. maddelerde "Düşünce ve Kanaat Hürriyeti" ile "Düşünceyi Açıklama ve Yayma Hürriyeti" yer almıştır.

Ancak her özgürlük gibi Basın Özgürlüğü de sınırsız değildir. Bizzat Anayasada ve Basın Yasasında basın özgürlüğünü sınırlayan bazı hükümler yer almıştır. Bu sınırlamalar arasında özel hukuk açısından en önemlisi, kişilik hakkı yönünden getirilen sınırlamadır. Basın özgürlüğü gibi, kişilik hakkı da bir temel hak olarak Anayasada birçok hükümlerle güvence altına alınmıştır. Esasen Anayasada güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklerin birçoğu, kişilik hakkının kapsamına giren değerleri koruyan düzenlemeler içermektedir. Basın, demokratik toplumun vazgeçilmez şartı, zorunlu unsuru; kişi ise, kurucu hücre, varlık sebebidir. Basının hukuki sorumluluğu, bu iki değer arasındaki hassas denge bozulmadan kurulmalıdır²³.

Yargıtay 4.HD. de bir çok kararında bu hususu dile getirmiştir. Bu kararlardan biri şu şekildedir: "*Dava, yayın yoluyla kişilik haklarının saldırıya uğradığı savına dayanmaktadır. Diğer bir anlatımla dava, yapılan yayında yer alan açıklamaların kişilik değerlerine saldırı içerdiği ve böylece hukuka aykırı olduğu ileri sürülmüştür. -Böyle bir uyumsuzluğun çözüme*

²² AKSOYAK, 165; krş. BAYKAN, 57-61; DANIŞMAN, Ahmet: Basın Özgürlüğünün Sağlanması Önlemleri, Ankara 1982, sh. 13-73; ÜNAL-ÖZKORKUT, 67-69.

²³ EREN, 35.

kavuşturulmasında, genel durumlardaki hukuka aykırılık teşkil eden eylemlerden farklı bir yöntemin izlenmesi ve ayrı ölçütlerin koşul olarak aranması gerekmektedir. -Bunun nedeni; Anayasanın 28. maddesindeki basın özgür olduğu güvencesine ve bu ilkeyi güçlendiren 5680 sayılı Basın Yasasının 1. maddesindeki düzenlemedir. Bu düzenlemede basının özgürce yayın yapmasının güvence altına alındığı görülmektedir. Basına sağlanan güvencenin nedeni; toplumun sağlıklı, mutlu ve güven içinde yaşayabilmesi içindir. Bunun için de kişinin, dünyada ve özellikle içinde yaşadığı toplumda meydana gelen ve toplumu ilgilendiren konularda bilgi sahibi olması ile olanaklıdır. Diğer bir anlatımla basın, olayları izleme, araştırma, değerlendirme, yayma ve böylece kişileri bilgilendirme, öğretme, aydınlatma, yönlendirme yetki ve sorumluluğuna sahiptir. Bunun içindir ki, basının yayın yaparken, yaptığı yayından dolayı hukuka aykırılık teşkil edecek olan eylemi, genel olaylardaki hukuka aykırı olan eylemden farklılıklar taşır. İşte bu farklılık ve ayrık durum gözetilerek yapılan yayının hukuka aykırılık veya uygunluk sınırı belirlenmelidir. -Basın dışı bir olaydaki davranış biçiminin hukuka aykırılık oluşturduğu kabul edildiği durumlarda, basın yoluyla yapılan bir yayındaki olay hukuka aykırılık oluşturmayabilir. İşte basının bu nedenle ayrı bir konumu bulunmaktadır".²⁴

Somut olayda, bu iki temel haktan hangisinin üstün tutularak korunacağı, yararların tartılması suretiyle bulunacaktır. Bir kimsenin özel hayatını veya onur ve saygınlığını (şeref ve haysiyetini) ihlal eden bir basın faaliyeti kamu yararına yönelikse ve uygun bir araç olarak kullanılmışsa, hukuka uygun olarak değerlendirilecek ve bu açıklamadan dolayı herhangi bir hukuksal sorumluluk doğmayacaktır.²⁵

Son dönemlerde ülkemizde bu iki temel hak ve özgürlüğün demokratik toplumlarda görülmeyen yöntemlerle ihlal edildikleri görülmektedir. Bir yandan basın, siyasi iktidar mensupları tarafından

²⁴ Y.4.HD. T.8.5.2003, E.2003/629, K. 2003/6059, (Kazancı Mevzuat ve İçtihat Veri Tabanı, Erişim 23.5.2013).

²⁵ KILIÇOĞLU, Ahmet: "Sorumluluk Açısından Basın Özgürlüğünün Özel Hukuktaki Yeri", YD. C.13-1987, S.1-2, sh. 88-89; ÖZEL, 44.

her türlü baskı ve sindirme aracı kullanılarak tamamen sindirilmiş ve demokratik bir toplumsal düzen için vazgeçilmez olan işlevini yerine getiremez duruma sokulmuştur. Artık basın kamuyu ilgilendiren konularda özgürce haber ve bilgi verme ve eleştiri ve denetim görevini yerine getirerek halkı bilgilendirme ve kamuoyu oluşturma işlevini neredeyse tamamen yitirmiştir.

Bunun sonucunda basın kuruluşlarının bir kısmı, siyasi iktidar mensuplarının yandaşlarının eline geçerek, sadece ikidara methiyeler düzen, iktidarın hoşuna gitmeyecek hiçbir haber veya eleştiriye yer vermeyen “yandaş medya” haline dönüşmüştür. Diğer bir kısmı da, baskı ve sindirme sonucunda, sadece magazin heberlerine yer veren “bulvar gazetesi” niteliğinde bürünmüştür.

Bu gazetelerde, siyasi iktidarın hoşuna gitmeyen bir haber yazan veya en hafif dozda eleştiri yapan gazeteci ve yazarlar bir anda kendilerini kapı önünde bulabilmektedir. Bunların arasında, daha önce siyasi iktidarın her faaliyetine övgüler dizen, fakat iktidarı eleştiren sadece bir yazı yazmış ya da iktidarın hoşuna gitmeyen sadece bir habere imza atmış gazeteci ve yazarların bulunması da siyasi iktidarın tahammül sınırı hakkında önemli bir göstergedir.

Siyasi iktidarın gazetecilere (haberci ve yazarlara) yönelik yegâne yaptırımı; gazete patronlarına baskı yaparak bunları kovdurmaktan ibaret değildir. Bunun dışında, birçok gazeteci ve yazar, görevlerini yaparken, siyasi iktidar mensuplarını rahatsız eden yazılar yazdıkları veya bu tür haberlere yer verdikleri için; asılsız ithamlar ve uyduruk delillerle soruşturmakta, gece yarısı baskınlarıyla evleri, işyerleri aranmakta, haksız yere tutuklanıp, yıllarca tutuklu olarak yargılanmak suretiyle özgürlüklerinden yoksun bırakılmaktadır. Maalesef ülkemiz şu anda tutuklu gazeteci ve yazar sayısında, birçok geri kalmış üçüncü dünya ülkesini geride bırakarak zirvelerde yer almaktadır.

Siyasi iktidarın bu tür baskı ve sindirme yöntemleri sonucunda, objektif ve tarafsız habercilik yapabilen gazete veya diğer basın kuruluşunun sayısı, bir elin parmaklarını geçmeyecek kadar azalmıştır. Son dönemde, ülkemizde demokratik bir hak ve anayasal bir özgürlüğün kullanılması niteliğinde olan İstanbul-Taksimdeki

Gezi Parkının alışveriş merkezine dönüştürülmesini protesto etmek üzere başlayan, fakat polisin orantısız güç kullanarak göstericilere müdahale etmesi üzerine, bütün yurda yayılan olaylar karşısında çoğu basın organının takındığı tavır da buna çok çarpıcı örnek oluşturmuştur. Bu olaylar bütün dünya basınında geniş bir şekilde yer almış olmasına rağmen, Türk Medyası (bir-iki televizyon kanalı ve bir-iki gazete dışında) önceleri bunları görmezlikten gelmiştir (bazı televizyon kanalları olayların en hararetli olduğu saatlerde ya penguen belgeselleri göstermiş ya da dizi göstermeye devam etmişlerdir). Ama daha sonraları biraz mahcup bir tavırla bu olaylara haber ve diğer programlarında yer vermiş; fakat çoğu yine olayları çarpıtarak, iktidarın penceresinden bakıp, yansıtmayı tercih etmiştir. Tek başına “Gezi Parkı Olaylarının” basına yansıtış şeklinin bile, Türk Basınına içine düştüğü-düşürüldüğü acınası durumu yansıtmaya yeterli olduğunu düşünmekteyiz.

Siyasi İktidar mensuplarının tarafsız basına tahammülsüzlüğüne, gazetecilere (haberci, yorumcu, yazar) karşı, yaptıkları eleştiri veya yorumlar ya da verdikleri haberler nedeniyle açılan sayısız ve astronomik miktardaki tazminat davaları önemli bir gösterge teşkil etmektedir. Hâlbuki aşağıda irdeleyeceğimiz üzere; başta siyasi iktidar mensupları olmak üzere, önemli kamusal görevlerde bulunan kişiler ile topluma mal olmuş (sanatçı, oyuncu, sporcu gibi) kişilerin özel yaşam alanlarının daha dar olduğu ve bu kişilerin özel yaşamına ilişkin yapılan haberlerin, yayımlanan resim ya da karikatürlerin veya bunlara yöneltilen eleştirilerin daha hoşgörüle karşılanması gerektiği, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında ve Yargıtay Kararlarında sıklıkla ifade edilmektedir.

Diğer yandan asıl konumuzu oluşturan kişilik hakkının basın yoluyla ihlali durumları da son zamanlarda, önceki dönemlerle kıyaslanamayacak ölçüde yoğun bir şekilde görülmekte ve farklı yöntemlerle gerçekleştirilmektedir. Telefon dinleme, diğer haberleşme araçlarına sızma ve ortam dinlemesi yoluyla kişilerin özel yaşamlarına sızılmakta; bunun yetkili kişilerce ve hukuka uygun olup olmadığı konusunda ciddi şüpheler bulunmaktadır. Konumu,

görevi, mesleği ne olursa olsun, neredeyse toplumdaki her birey telefonlarının dinlendiğinden şüphelenmektedir.

Bu dinleme ve sızma yoluyla elde edilen bilgiler bazen ceza soruşturmalarında delil olarak kullanılmakta ve fakat isnat edilen suçla hiç ilgisi olmayan, tamamen kişilerin özel yaşamıyla ilgili bölümler ayıklanmadan, soruşturma evrakında ve iddianemelerde yer almaktadır. Ama daha vahim olan durum, ceza yargılamasında hazırlık soruşturmasının gizli olması ilkesi ihlal edilmek suretiyle, henüz dava açılmadan bu bilgiler yandaş medyaya servis edilerek, bu basın organlarında kişiler peşinen yargısız infaza tabi tutulmakta; savlanan suçla ilgisi olmayan, kişilerin özel hayatıyla ilgili hususlar basında çarşaf çarşaf yer almaktadır. Bu tür haberciliğin kamu yararıyla ilgisi olmadığı ve kişilik hakkını hukuka aykırı şekilde zedelediği muhakkaktır.

Biz bu çalışmamızda önce kısaca kişilik hakkı ve kişilik hakkı alanına giren değerler irdeleneceğiz, sonra da hangi durumlarda kişilik hakkının basın yoluyla ihlal edilmiş sayılacağını ve bu durumlarda başvurulabilecek hukuki yolları ele alacağız²⁶.

1. BÖLÜM

KİŞİLİK HAKKI VE KİŞİSEL DEĞERLER

I. KAVRAM

Türk-İsviçre Medeni Kanunlarında kişilik hakkı tanımlanmamıştır. Bu nedenle öğretilerde kişilik hakkının değişik tanımlarına rastlanmaktadır. Hemen hemen bütün bu tanımlarda, bazı kişisel değerler sayılmakta ve kişilik hakkının bu kişisel değerler (veya varlıklar) üzerinde bir hak olduğu ifade edilmektedir²⁷. Bu kişisel

²⁶ Basının Cezai Sorumluluğu, çalışmamızın kapsamı dışında kalmaktadır.

²⁷ Örneğin, ZEVKLİLER, şöyle bir tanım vermektedir: “Kişinin kişisel değerlerinin tümü üzerinde geçerli olan ve herkese karşı ileri sürülebilen tekeli bir haktır” (ZEVKLİLER, Aydın: Kişiler Hukuku, Gerçek Kişiler, Ankara 1981, sh. 267; ayrıca bkz. ZEVKLİLER, Aydın/ACABEY, Beşir/GÖKYAYLA, Emre: Medeni Hukuk, Giriş ve Başlangıç Hükümleri, Kişiler

değerler; yaşam, sağlık, özgürlükler, onur ve saygınlık, özel yaşam, isim, resim, manevi mesleki değerler gibi değerlerdir²⁸. Bu değerlere yönelen bir saldırı, kişilik hakkının ihlali sonucunu doğurur.

Öğretide, bütün kişisel değerler üzerinde bir tek kişilik hakkı mı olduğu, yoksa kişisel değerlerin her biri üzerinde ayrı ayrı kişilik haklarının mı bulunduğu tartışmalıdır. Bu konudaki görüşler dört grupta toplanabilir²⁹.

Bir görüşe göre; tüm kişisel değerler üzerinde geçerli olan genel bir kişilik hakkı yoktur. Her bir kişilik değeri üzerinde ayrı bir hak vardır. Çünkü bir hakkın içeriği ve konusu belirlenemiyorsa, o hakkın korunması mümkün değildir. Bütün kişisel değerler üzerinde genel bir kişilik hakkından söz edilirse, bu hakkın kapsamına hangi kişisel değerlerin gireceği belirlenemez. Bu durumda içeriği belirsiz olan bu hakkın korunması sağlanamaz. Bundan başka bu hakkın içeriği tam olarak belirlenemediği için, kişilerin günlük yaşamda birbirleriyle olan ilişkilerinde de bu belirsizlik nedeniyle çeşitli sürtüşmeler doğması ve toplumda bir güvensizlik havası doğması söz konusu olur³⁰.

Hukuku, Aile Hukuku, 6. Bası, Ankara 2000, sh.398; ÖZSUNAY kişilik hakkını "kişisel değerlerin tümünü içeren ve kişinin varolmak, gelişmek, özgür olmak ve saygı görmek hususundaki hakkıdır" şeklinde tanımlamakta (bkz. ÖZSUNAY, 149); KILIÇOĞLU, "Kişilik hakkı kişisel varlıklar üzerinde söz konusu olan şahsa bağlı bir mutlak hak" şeklinde bir tanım vermektedir (bkz. KILIÇOĞLU, Ahmet: Şeref Haysiyet ve Özel Yaşama Basın Yoluyla Saldırlardan Hukuksal Sorumluluk, 2. Bası, Ankara 1993, sh. 4). DURAL/ÖĞÜZ kişilik hakkını "kişinin toplumdaki saygınlığını ve kişiliğini serbestçe geliştirmesini temin eden varlıkların tümü üzerindeki hak" olarak tanımlamaktadırlar (DURAL, Mustafa/ ÖĞÜZ, Tufan: Türk Özel Hukuku, C. II, Kişiler Hukuku, İstanbul 2002, sh.92).

²⁸ Kişisel değerler aşağıda, "Kişilik Hakkının Konusu" başlığı altında daha ayrıntılı incelenecektir.

²⁹ ZEVKLİLER (Kişiler H.), 264 vd.; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, 396 vd.

³⁰ ZEVKLİLER (Kişiler H.), 265 dnp.6 da anılan yazarlar; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, 396.

Diğer bir görüşe göre, genel bir kişilik hakkı yanında, özel kişilik hakları da vardır. Genel kişilik hakkı, tek tek özel kişilik haklarından oluşur. Kişisel değerlerin korunmasını isteme yetkisi veren, bu değerler üzerindeki özel haklardır. Genel kişilik hakkı, içeriğini oluşturan haklarla bağdaşacak ve bununla sınırlı kalacak biçimde korunur. Bunları aşan kapsamda genel kişilik hakkının korunması söz konusu değildir³¹.

Diğer bir görüş, genel kişilik hakkının, kişisel değerler üzerinde geçerli olan haklar kategorisinden oluştuğunu, ancak kişisel değerler üzerindeki hakların sınırlı olarak belirtilmediğini, teknik gelişmeler ve günlük yaşam gereklerinden yeni değerler doğabileceğini kabul etmektedir. Münferid kişisel hakların neler olduğunu olayın özelliklerine göre yargıç belirlemelidir. Böylece genel kişilik hakkı, geniş bir şekilde korunmuş olur³².

Bu konuda son bir görüşe göre, genel kişilik hakkı yanında, münferit kişilik haklarından bahsedilmesi doğru değildir. Kişilik parçalara ayrılamayan bir bütündür ve hukuk düzeni bu bütünlük üzerindeki hakkı korur. Bir tek kişilik hakkı vardır ve bu hak bütün kişisel değerler üzerinde geçerli olan bir haktır. Kişisel değerler üzerinde geçerli tek tek haklardan söz edilebilir, ancak bunların kişilik hakkı olarak adlandırılması doğru değildir. Kişilik hakkı, kişisel değerler üzerindeki bu tek tek hakların kaynağını, kökenini oluşturur. Kişisel değerler üzerindeki haklardan her biri, kişilik hakkının bir parçasını, bir yönünü teşkil eder ve bunlara yapılan bir saldırı kişilik hakkına yapılmış sayılır³³.

---

³¹ ZEVKLİLER (Kişiler H.), 265 dnp.7 da anılan yazarlar; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, 396-397.

³² ZEVKLİLER (Kişiler H.), 265 dnp. 9 ve 10 da anılan yazarlar; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, 397.

³³ ZEVKLİLER (Kişiler H.), 266; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, 397-398; TANDOĞAN, Haluk : "Şahsiyetin Akit Dışı İhlallere Karşı Korunmasının İşleyiş Tarzı ve Basın Yoluyla Olan İhlallere Karşı Özel Hayatın Korunması", AÜHFD. Y.1963, C.XX, S.1-4, sh. 14; ÖZSUNAY, 97, 148-149; DURAL/ÖGÜZ, 92-93.

Kanımızca da, bütün kişilik değerleri üzerinde bir tek kişilik hakkı olduğunu kabul eden bu son görüş, en tutarlı görüştür. Genel kişilik hakkının yanında özel olarak düzenlenmiş (örneğin MK. m. 26 daki isim üzerindeki hak gibi) kişilik haklarının varlığı, birden çok kişilik hakkı bulunduğu sonucunu doğurmaz. Kanun koyucunun böyle düzenlemeler yapması ve kişisel değerlerin çeşitli kavramlar altında açıklanması, kişilik hakkının kullanılmasını kolaylaştırmak ve dah iyi korunabilmesini sağlamaktır. Aslında değişik biçimlerde ortaya çıkan bir tek kişilik hakkı vardır. Özel olarak düzenlenmiş olan kişilik hakları, bu genel kişilik hakkının çeşitli görünümünden ibarettir³⁴. Birden çok kişilik hakkının olduğunu kabul ederek, bunların neler olduğunu teker teker saymak yerine bir tek genel kişilik hakkının varlığını kabul ederek, bunun bütün kişisel değerleri kapsadığını, bütün kişisel değerler üzerinde bir hak olduğunu kabul etmek, toplumsal değişim ve gelişmeler sonunda ortaya çıkan yeni kişisel değerlerin de yeni bir yasal düzenlemeye gerek olmaksızın korunabilmesi olanağını verecektir. Çünkü toplumsal gelişim ve değişimler, kişiler arasındaki ilişkilerin de yeni boyutlar kazanması ve yeni kişisel değerlerin ortaya çıkması sonucunu doğurmaktadır. Kişilik hakkının kapsamını, içeriğini belirlemek görevi, toplumsal gelişim ve değişimler sonucunda ortaya çıkan yeni kişisel değerleri de gözönünde bulunduracak olan yargıca düşmekte, böylece kişilik hakkının daha etkin korunması mümkün olmaktadır³⁵.

Bütün bu açıklamalardan sonra öğretilerde yapılan tanımları da göz önünde bulundurarak kişilik hakkı şöyle tanımlanabilir: *Kişilik hakkı, kişinin varolmak, maddi ve manevi kişiliğini korumak ve geliştirmek, özgür olmak ve toplumda saygın bir konuma sahip olmak üzere sahip olduğu bütün kişisel değerleri üzerinde geçerli olan, şahsa bağlı mutlak bir haktır.*

³⁴ DURAL/ÖĞÜZ, 93; TANDOĞAN, 14; ÖZSUNAY, 149; OĞUZMAN, Kemal/SELİÇİ, Özer/OKTAY-ÖZDEMİR, Saibe: *Kişiler Hukuku*, 11. Bası, İstanbul 2011, sh. 142; SERDAR, 23; BELLİ, Doğan Bülent: *Basın Yolu ile Kişilik Hakkına Saldırılarından Doğan Hukuki Sorumluluk*, Ankara 2008, sh. 25.

³⁵ ZEVKLİLER (Kişiler H.), 266-267; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, 398; SERDAR, 23.

II. KİŞİLİK HAKKININ ÖZELLİKLERİ

1- Kişilik hakkı *mutlak* haklardandır³⁶. Bu nedenle kişilik hakkının herkese karşı yöneltilebilmesi mümkündür. Kişi, kişilik hakkının tanınmasını ve ona saygı gösterilmesini herkesten isteyebilir.

2- Kişilik Hakkı tekeli (inhisari) bir haktır³⁷. Kişilik hakkı kişinin doğumuyla (tüzel kişilerde tüzel kişilik kazanmasıyla) birlikte kendiliğinden kazanılır ve ölümle birlikte (tüzel kişilerde tüzel kişiliğin sona ermesiyle) sona erer. Kişilik hakkı tekeli (inhisari) bir hak olduğu için, başkasına devredilemez, haczedilemez ve iflas masasına girmez. Kişilik hakkının mirasçılara geçmesi de mümkün değildir. Ancak kişi ölmeden önce kişilik hakkını kullanmışsa, bundan doğacak parasal sonuçlar mirasçılara geçecektir³⁸.

3- Kişilik hakkından feragat etmek (vazgeçmek) mümkün olmadığı gibi, yasaya ve genel ahlaka aykırı olarak sınırlanması da mümkün değildir³⁹. Nitekim Medeni Kanunun m. 23/f.I/f.II

³⁶ ZEVKLİLER (Kişiler H), 268; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, 398; DURAL/ÖĞÜZ, 95; ÖZSUNAY, 154; KILIÇOĞLU (H.Sorumluluk), 7; ÖZTAN, Bilge: Şahsın Hukuku, Hakiki Şahıslar, 9. Bası, Ankara 2000, sh.116,117; ATAAY, Aytekin: Şahıslar Hukuku, Hakiki Şahıslar, 3. Bası, İstanbul 1981, sh.124; AKİPEK, Jale/AKINTÜRK, Turgut: Türk Medeni Hukuku, Yeni Medeni Kanuna Uyarlanmış, Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, C.I, 7. Bası, Ankara 2002, sh. 366; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, 142; SERDAR, 29; HELVACI, Serap: Türk ve İsviçre Hukuklarında Kişilik Hakkını Koruyucu Davalar, İstanbul 200,sh.46; BELLİ, 26-27; ARPACI, Abdulkadir: Kişiler hukuku (Gerçek Kişiler), 2. Bası, İstanbul 2000, sh. 106.

³⁷ ZEVKLİLER (Kişiler H), 268; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, 399; DURAL/ÖĞÜZ, 95; ÖZTAN, 116; SERDAR, 28; HELVACI, 47; BELLİ, 27-28; ARPACI, 107.

³⁸ ZEVKLİLER (Kişiler H), 268; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, 399; KILIÇOĞLU (H.Sorumluluk), 7; ÖZTAN, 116-117; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, 142; HELVACI, 46; ARPACI, 106.

³⁹ ZEVKLİLER (Kişiler H), 268; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, 399; DURAL/ÖĞÜZ, 95; ÖZTAN,117; SERDAR, 29; HELVACI, 48; BELLİ, 28; ARPACI, 106.

düzenlemesinde “Kimse, hak ve fiil ehliyetlerinden kısmen de olsa vazgeçemez. -Kimse özgürlüklerinden vazgeçemez veya onları hukuka ya da ahlâka aykırı olarak sınırlayamaz.” hükmü yer almıştır.

4- Kişilik hakkı malvarlığı hakkı değil, bir kişi varlığı hakkıdır. Kişilik hakkı para ile ölçülmez. Kişilik hakkının kapsamına giren, yaşam, sağlık, beden bütünlüğü, onur ve saygınlık (şeref ve haysiyet), giz çevresi, gibi kişisel değerler, parayla ölçülemeyecek değerlerdir. Bununla birlikte kişilik hakkına giren bazı kişisel değerlerin ihlal edilemesi sonucunda, malvarlığına ilişkin bazı zararların da doğması muhtemeldir. Örneğin beden tümlüğüne yapılan bir tecavüz çalışma gücünün kaybına yol açmışsa veya tedavi için bazı giderlerin yapılmasına yol açmışsa, ortada malvarlığına giren bir zarar vardır ve bunun da tazmin edilmesi gerekir. Ancak bu durum, kişilik hakkının parayla ölçülmezliği özelliğini ortadan kaldırmamaktadır⁴⁰.

III. KİŞİLİK HAKKININ KONUSU

Kişilik hakkının konusunu, bu hakkın üzerinde geçerli olduğu, kişilik alanına giren kişisel değerlerin tümü oluşturur. Kişisel değerlerin oluşturduğu bu tüme “kişilik alanı” veya “kişilik çevresi” de denilmektedir⁴¹. Kişinin, yaradılıştan sahip olduğu bazı kişisel değerleri olduğu gibi; toplum içinde yaşamasından kaynaklanan bazı kişisel değerlere de sahiptir. Hukuk düzeni, kişinin varlığında kaynağını bulan (vücut, hayat, sağlık, ruhsal bütünlük gibi) kişisel değerlerini koruduğu gibi; onun toplum içindeki yerine ve etkinliğine ilişkin (ad, onur ve saygınlık, sır alanı, özel yaşam gibi) dış değerlerini de korur⁴².

Medeni Kanunumuz 24. maddesinde “kişilik hakkı”ndan söz edilmiş, ancak bu hakkın kapsamına hangi değerlerin girdiği

⁴⁰ ZEVKLİLER (Kişiler H),268; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, 400; ÖZTAN, 116; DURAL/ÖĞÜZ, 95; AKİPEK/AKINTÜRK, 366; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, 142; ARPACI, 106.

⁴¹ ZEVKLİLER (Kişiler H), 269-270; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, 400.

⁴² ÖZSUNAY, 105.

belirtilmemiştir. Kişilik hakkının konusunu oluşturan kişisel değerler çok çeşitlidir. Kanun koyucu bunları tek tek sayma yoluna gitmemiş, bunun yerine çerçeve bir hüküm koyarak, bunu doldurmak ve kişisel değerleri tespit etmek görevini yargıca bırakmıştır. Kanun koyucunun bu tutumu, kanunun dinamizmini koruyabilemesi açısından isabetli olmuştur. Toplumsal hayattaki gelişim ve değişimler, yeni yeni kişisel değerlerin ve onlara saldırı biçiminin doğmasına sebep olmaktadır. Fotoğraf, ses, dinleme aletleri, gizli kameralar gibi teknik ilerleme sonucunda ortaya çıkan araçlar, kişilik hakkına yapılan saldırılara daha değişik boyutlar kazandırmakta ve korunması gereken yeni kişisel değerlerin ortaya çıkması sonucunu doğurmaktadır. Bu hükümler sayesinde yargıç, gelişmelere paralel olarak ortaya çıkan kişisel değerleri tesbit ederek, yeni yasal düzenlemelere gitmeye gerek kalmaksızın bunların korunmalarını sağlayabilecektir⁴³. Yargıç bunu yaparken öğreti ve mahkeme kararlarındaki görüşlerden de yararlanacaktır⁴⁴.

Öğretide kişilik hakkının kapsamı içinde olan kişisel değerler, öğretide değişik kategorilerde toplanmaktadır. Biz de kişisel değerlerin, fiziki, duygusal ve sosyal kişilik değerleri olarak üç kategoride toplanabileceği görüşündeyiz⁴⁵.

A) Fiziki Kişilik Değerleri

Kişinin yaşamı, vücut bütünlüğü ve sağlığı üzerindeki kişisel değerleri bu gruba girer. Kişinin ruhsal sağlığı da bu değerler arasında yer alır⁴⁶. Kişinin hareket özgürlüğü, cinsel özgürlüğü ve öldükten sonra cesedi üzerinde tasarruf hakkının da bu gruba girdiği kabul edilmektedir⁴⁷.

⁴³ TANDOĞAN, 10-11; KILIÇOĞLU (H.Sorumluluk), 5; ÖZSUNAY, 97-98; ÖZTAN, 118.

⁴⁴ KILIÇOĞLU (H.Sorumluluk), 5.

⁴⁵ EREN, 38; KILIÇOĞLU (H.Sorumluluk), 6; KARTAL, 110 vd.

⁴⁶ EREN, 38; KILIÇOĞLU (H.Sorumluluk), 6; KARTAL, 110; SERDAR, 32; BELLİ, 30-32.

⁴⁷ EREN, 38.

B) Duygusal Kişilik Değerleri

Bu alana kişinin birlikte yaşadığı ailesi ve yakınlarıyla kurmuş olduğu ilişkiye saygı duyulmasını isteme hakkı⁴⁸ ve kişinin zihin ve irade yaşamının (kişinin serbet irade ve karar özgürlüğünün) girdiği kabul edilmektedir⁴⁹. Örneğin kişinin ailesiyle, karısı veya nişanlısıyla ya da sevgilisiyle olan ilişkileri duygusal kişisel değerleridir. Bir kimsenin çocuklarına yapılan cinsel taciz veya buna ilişkin yapılan bir yayın, ailenin bir üyesine karşı işlenmiş olsa da, bütün ailenin kişilik haklarını zedelemektedir ve onlar için de manevi tazminat istenebilir⁵⁰.

C) Sosyal Kişilik Değerleri

Bu alana kişinin toplum içindeki durumunun korunmasına ilişkin değerler girmektedir. İsim, resim, marka, firma adı, ünvan gibi kişiyi toplum içinde tanıtmaya araçları; iş ve meslek sıraları,⁵¹ kişinin özel hayatı ve sır alanı, onur ve saygınlığı⁵² ve özgürlükleri⁵³ gibi değerler buraya girmektedir.

⁴⁸ EREN, 38; KARTAL, 110.

⁴⁹ KILIÇOĞLU (H.Sorumluluk), 6. Yazar bu alana giren değerleri "Psşik alan" olarak adlandırmaktadır.

⁵⁰ KARTAL, 110-111. Yargıtay bir kararında yansıma yolu ile acı duyan kişilerin manevi tazminat isteyemeyeceklerine hükmetmiştir. 4. HD. nin verdiği 25. 6.1968 tarih ve 5430 sayılı bu kararda "çocukların iki gözünün kör olmasının, anne babaya manevi giderim hakkı vermeyeceği" sonucuna varılmıştır (Bu karar için bkz. TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP: Tekinay Borçlar Hukuku, 7.Bası, İstanbul 1993, sh.558-559). Ancak Yargıtay, daha sonraki kararlarında, çocuğa karşı işlenmiş haksız eylem nedeniyle, çocuğun yakınlarının ruhsal sarsıntı geçirmeleri halinde, onlara da manevi tazminat isteme hakkının tanınması gerektiğini ilke olarak benimsenmiştir (Örn. 4.HD.nin 16.6.1977 tarih ve E.1976/5877, K.1977/6987 kararı ile HGK nun 2.12.1987 tarih ve E.1987/4-214, K.1987/894 sayılı kararları. Bu kararlar için bkz. TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, 559 dnpn. 3c).

⁵¹ KILIÇOĞLU (H.Sorumluluk), 6.

⁵² EREN, 38; KILIÇOĞLU (H.Sorumluluk), 6; KARTAL, 111-113.

⁵³ KARTAL, 113.

Basın yoluyla en çok saldırı karşısında kalan değerler, bu gruba giren değerlerdir. Özellikle onur ve saygınlık, kişinin ismi ve resmi üzerindeki hakkı ile kişinin özel hayatı ve sır alanı basın yoluyla en çok saldırıya uğrayan değerlerdir. Bunlara kişinin İlmi ve Mesleki kimliğini de eklemek mümkündür. Şimdi anılan bu kişisel değerleri biraz daha ayrıntılı inceleyelim.

1. Onur ve Saygınlık (Şeref ve Haysiyet)

Onur ve saygınlık, kişilerin toplumsal yaşamın bir bireyi olarak sahip oldukları (onur) ve toplumsal yaşam içindeki ilişkileriyle çevreye karşı kazandıkları (saygınlık) manevi değerlerdir. Toplumsal yaşamın bir bireyi olarak herkesin onur ve saygınlığı vardır⁵⁴. Kişiyi küçük düşürmek, yanlış tanıtmak, gülünç ya da zor duruma sokmak gibi davranışlar⁵⁵, kişinin onur ve saygınlığını zedeler.

Onur ve saygınlık sadece gerçek kişilere özgü değildir. Tüzel kişilerin de, onuru ve herkes tarafından gözetilmesi gereken saygınlığı vardır. Tüzel kişiler, toplumsal yaşamda önemli yer tutarlar ve onlar da onur ve saygınlığa sahiptirler⁵⁶.

Kişinin toplumda sahip olduğu onur ve saygınlığı kısmen doğuştan, kısmen de sonradan kazanmaktadır. Kişinin doğuştan sahip olduğu genel bir onur ve saygınlığı (die allgemeine Menschenwürde) vardır ve bu ona insan olarak doğmuş olması nedeniyle tanınmıştır. Kişi bu değerleri, toplum için çok zararlı bir kimse olsa dahi kaybetmez. Örneğin bir hırsız veya katil bir hayvana benzetilemez ve insan onuru ile bağdaşmayan işlemlere tabi tutulamaz⁵⁷.

Kişinin doğuştan kazandığı onur ve saygınlık dışında, toplumdaki davranış ve yetenekleriyle sonradan kazandığı saygınlık vardır.

⁵⁴ ZEVKLİLER (Kişiler H), 280; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, 409; AKİPEK/ AKINTÜRK,406; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, 152.

⁵⁵ ÖZSUNAY,120.

⁵⁶ ZEVKLİLER (Kişiler H), 280; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, 409; ÖZSUNAY, 118.

⁵⁷ KILIÇOĞLU (H.Sorumluluk), 61.

Herkesin bunlara sahip olduğu kabul edilir. Ancak kişi toplum tarafından hoş karşılanmayan tutum ve davranışları ile bu saygınlığını yitirebilir⁵⁸. Bu nedenle dürüst bir kişiye hırsız dolandırıcı demek onun kişilik hakkını zedeler. Ancak gerçekten dolandırıcı ve hırsız olan bir kişiye bu sıfatları söylemek, kişilik hakkına saldırı oluşturmayabilir.

Kişinin genel onur ve saygınlığı yanında belli bir meslek veya sanatla uğraşmasının nedeniyle, mesleki onur ve saygınlığının ihlali de söz konusu olabilir⁵⁹.

2. Kişinin İsmi ve Resmi Üzerindeki Hakkı

a) İsim Üzerindeki Hak

İsim (ad) de kişinin toplumsal ilişkilerinden kaynaklanan bir kişisel değerdir ve sosyal kişilik değerleri içinde yer alır. Sadece gerçek anlamdaki isim (ad) değil, kişiyi ve ailesini toplum içinde tanıtmaya yarayan, simgeler, ün, arma, rozet gibi değerler de kişisel değerler içinde yer alır ve kişilik hakkının korunmasından yararlanır⁶⁰.

b) Resim (fotoğraf) Üzerindeki Hak

Kişinin resmi ister fotoğraf makinesi ile çekilmiş olsun, ister bir ressam tarafından çizilsin, kişiyi tanıtmaya hizmet eden ve onun kişiliğini dış dünyaya yansıtan en önemli araçlardan biridir. Resim, kişinin dış âleme yansıyan ve onu toplumdaki öteki kişilerden ayıran görünümüdür. Kişilik hakkının koruma kapsamına giren husus, resmin üzerinde belirginleştiği kart, tuval, kâğıt, plastik gibi nesne değil, o nesne üzerinde belirginleşen kişinin dış görüntüsüdür⁶¹. Kişinin beden yapısı, yüzünün biçimi ve fizyonomisi, onun kişili-

⁵⁸ KILIÇOĞLU (H.Sorumluluk), 62.

⁵⁹ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR,153-154; REİSOĞLU (Kişilik Haklarının Korunması), 298-299.

⁶⁰ ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, 460-461.

⁶¹ ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, 461

ğinin vazgeçilmez öğeleri içinde yer alır⁶². Bu nedenle resim üzerindeki hak da, kişilik hakkının konusuna giren kişisel değerler içinde yer alır⁶³.

Karikatür de geniş anlamda resim olarak kişinin dış görünüşünün kopyasıdır. Karikatürde kişinin tanıtıcı nitelikleri olduğu gibi değil abartılarak gösterilmektedir. Karikatürlerde resimden farklı olarak abartma unsuru bulunduğundan, güldürücü ve komik olma niteliği daha üstündür⁶⁴.

3. Kişinin Yaşam Alanı

Kişinin yaşam alanı öğretilerde genellikle üçe ayrılmaktadır. Bunlar ortak yaşam alanı, özel yaşam alanı ve gizli yaşam alanıdır⁶⁵.

a) Ortak Yaşam Alanı

Kişinin, herkes tarafından izlenebilen yaşam olaylarından meydana gelen alanıdır. Bu alan kamuya açık olan yerlerde yaşanan olayları içerir. Ortak yaşam alanı, sayı ve kişi olarak belirsiz kişilerin görmesine, bilmesine, izlemesine açık olan yaşam olaylarını içerir⁶⁶. Bu alanda meydana gelen olayları toplumun öteki bireyleri de görerek ve duyarak öğrenebildikleri için, bu alanın öteki kişilerden gizli tutulması mümkün değildir⁶⁷. Bu nedenle bu alanda meydana

⁶² ÖZSUNAY, 144.

⁶³ ÖZSUNAY,144-148; ZEVKLİLER (Kişiler H), 285; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, 412; ÖZTAN, 137; KARTAL, 113; AKİPEK/AKINTÜRK,411; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, 155; SERDAR, 43-44; BELLİ, 40-41.

⁶⁴ KILIÇOĞLU (H.Sorumluluk), 34; REİSOĞLU (Kişilik Haklarının Korunması), 300.

⁶⁵ Krş. ZEVKLİLER (Kişiler H), 290 vd.; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, 416-419; DURAL/ÖGÜZ, 125-126; ÖZTAN, 133 vd.; TANDOĞAN, 26; KILIÇOĞLU (H.Sorumluluk),81 vd; Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. ŞEN, Ersan: Devlet ve Kitle İletişim Araçları Karşısında, Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması, İstanbul 1996, sh.213 vd.; BELLİ, 35 vd.; TÜFEK, 97 vd.

⁶⁶ KILIÇOĞLU (H.Sorumluluk), 83; SERDAR, 38-39; BELLİ, 36.

⁶⁷ ZEVKLİLER (Kişiler H), 292-293; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, 418-419; SERDAR, 39.

gelen olayların başkasına aktarılması kişilik hakkının ihlali sayılmaz. Ancak kişilerin ortak yaşam alanlarına ilişkin asılsız ve doğru olmayan bilgileri aktarmak, onur ve saygınlığa yönelik bir saldırı niteliği taşır ve kişilik hakkını ihlal eder.

b) Özel Yaşam Alanı

Özel yaşam alanı, sadece kişinin yakınlarına açık olan alandır. Bu alan, kişinin sınırlı kişiler tarafından bilinmesini istediği ve özellikle kamudan gizlediği bir alandır. Kişi burada olayları sadece yakınları, dostları, aile çevresi ya da güvendiği kişilerle paylaşır⁶⁸. Özel yaşam alanına kişinin yakınları dışındaki kişilerin sızması ve kişi ile yakınları arasındaki olayları öğrenmesi, kişilik hakkına saldırı niteliği taşır⁶⁹.

c) Gizli Yaşam Alanı

Kişinin üçüncü kişilerden gizlediği ya da sadece açıkladığı kişilerce bilinmesini istediği olayları içeren alan, kişinin gizli yaşam alanıdır. Buraya kişinin aile yaşamı, mektupları, anıları girer. Kişi ne kadar tanınmış bir kişi olursa olsun, onun duygusal ve cinsel yaşamı, üçüncü kişilerin bilgisinden uzak kalması gerekir⁷⁰.

4. İlmî ve Mesleki Kimlik

Kişinin mesleği kimliği ve bilimsel çalışmaları da, sosyal kişilik değerleri arasında yer alır. Bunlara ilişkin olarak asılsız söylentiler çıkartılması, yetersizliğinden söz edilemesi, ünvanını yetenekleri sonucunda değil, başka yollarla elde ettiğinin idda edilmesi bu alandaki kişisel değere saldırı teşkil eder. Bundan başka, kişinin

---

⁶⁸ DURAL/ÖĞÜZ, 126; ZEVKLİLER (Kişiler H), 292-293; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, 418; KILIÇOĞLU (H.Sorumluluk),83; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, 157-158; SERDAR, 39; BELLİ, 36-37.

⁶⁹ ZEVKLİLER (Kişiler H), 292-293; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, 418.

⁷⁰ ZEVKLİLER (Kişiler H), 291; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, 416-417; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, 156-157; SERDAR, 41; BELLİ, 37-39.

yazdığı bir yazının veya yaptığı bir konuşmanın, kişiyi küçük düşürecek şekilde yanlış ve eksik yayınlanması da kişilik hakkına saldırı teşkil eder⁷¹.

IV. BASIN YOLUYLA KİŞİLİK HAKLARININ İHLALİ

A) Genel Olarak

Günümüzde sosyal ve teknik alandaki gelişmelere paralel olarak, kitle iletişim araçları ve basın alanında da önemli gelişmeler olmuştur. Basın tekniğindeki yeni gelişmeler, basın araç ve makinelerindeki modern teknoloji, haber alma ve haber yaymadaki yeni elektronik ve mekanik buluşlar, kişilik değerlerine ihlal imkânını arttırmış, yeni ihlal şekilleri doğmuştur⁷². Çok küçük ve hassas ses dinleme, ses ve görüntü kaydetme aletlerinin, teleobjektifli kameraların bulunması, kişilerin en gizli yaşam alanlarına rahatlıkla girilebilmesini ve bunların başkalarına aktarılabilmesini olanaklı hale getirmiştir⁷³.

Gazetecilik alanındaki gelişmeler sonunda, ülkenin en ücra köşelerindeki olaylar kısa sürede büyük kitlelere ulaştırılabilir hale gelmiştir⁷⁴. Bundan başka yazılan şeyin yeniden okunabilmesi de mümkündür⁷⁵. Bu nedenle basın yoluyla kişilik hakkına yapılan saldırılar, diğer saldırılara göre özel bir önem ve ağırlık gösterirler.

Diğer yandan basın açıklamalarını okuyucular güvenilir bir kaynak olarak görürler ve yapılan açıklamalara inanırlar. Basında yer alan bir açıklamaya, basit bir dedikoduya göre daha fazla inanılır⁷⁶. Basın özgürlüğünün ve basında kullanılan araçların kötüye kullanıldığı takdirde, kişilerin maddi ve manevi varlıklarında uğrayabile-

⁷¹ KARTAL, 113.

⁷² EREN, 42; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, 419-420.

⁷³ KILIÇOĞLU (H.Sorumluluk),10; TANDOĞAN, 1-2; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, 419-420

⁷⁴ KILIÇOĞLU (H.Sorumluluk),36; TANDOĞAN, 28.

⁷⁵ TANDOĞAN, 28; KILIÇOĞLU (H.Sorumluluk), 37.

⁷⁶ KILIÇOĞLU (H.Sorumluluk), 36-37.

cekleri zarar, diğer faaliyet, işletme ve araçlarla kıyaslanamayacak kadar ağır ve etkili olabilmektedir⁷⁷.

Kişilik hakları basın yolu ile iki şekilde ihlal edilebilir. Bunlardan ilki sözleşmeye aykırılık, ikincisi ise haksız fiildir⁷⁸. Kişilik hakkının sözleşmeye aykırı davranarak ihlal edilmesi; kişinin kendi hakkında yayın yapılması konusunda bir basın organı ile yapmış olduğu sözleşmeye basın organının aykırı davranması şeklinde olur⁷⁹. Örneğin bir kimsenin anılarının bir gazetede yayınlanması konusunda, bu basın organı ile sözleşme yapması; fakat gazetenin sözleşmeye aykırı davranarak, bu anılarda gerçeğe aykırı olarak bazı eklemeler yapılması durumunda kişilik hakkı sözleşmeye aykırı davranılmak suretiyle ihlal edilmiş olur. Ancak kişilik hakkının basın tarafından bu yolla ihlali, çok sık karşılaşılan bir durum değildir.

Basın yoluyla kişilik hakkının ihlali daha çok bir haksız fiil şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle çalışmamızda, kişilik haklarına bu yolla yapılan tecavüzler üzerinde durulacaktır. Kişilik haklarına basın yoluyla saldırı, kişinin fiziki (maddi) kişisel değerlerine yönelik olabileceği gibi, kişinin duygusal kişilik değerleri veya sosyal kişilik değerlerine yönelik de olabilir⁸⁰.

Kişinin yaşamı, vücut bütünlüğü gibi fiziki(maddi) kişilik değerlerinin basın yoluyla ihlali çok istisnai durumlarda ortaya çıkar. Örneğin, basında yer alan gerçek dışı bir haberin kişide şok etkisi yaratıp ölmesine veya felç olmasına neden olması ya da gazetede yer alan bir tavsiye üzerine, ilaç niyetine kullanılan bir bitkinin, kişinin sağlığının bozulmasına yol açması durumlarında uygun illiyet bağı olması koşuluyla, bu haberi veren basın kuruluşunun sorumluluğuna gidilebilir⁸¹. Yine basında yer alan asılsız bir haber nedeniyle kişinin ruh sağlığının bozulması da olasıdır. Bu durumda da uygun illiyet bağı varsa haberi veren basın organı sorumlu olur.

⁷⁷ EREN, 42.

⁷⁸ KILIÇOĞLU (H.Sorumluluk), 34.

⁷⁹ KILIÇOĞLU (H.Sorumluluk), 35; TÜFEK, 54-56.

⁸⁰ KILIÇOĞLU (H.Sorumluluk), 36; TÜFEK, 56 vd.

⁸¹ KILIÇOĞLU (H.Sorumluluk), 36; TÜFEK, 91.

Basın yoluyla kişilik haklarına saldırı, kişinin fiziki (maddi) kişilik değerlerinden çok, kişinin sosyal kişilik değerlerine giren, mesleki veya kişisel onur ve saygınlık, özel ve gizli yaşam alanı, isim ve resim üzerindeki haklar gibi değerlere yönelik olarak ortaya çıkmaktadır.

Basın yoluyla yapılan saldırı genellikle yayımlanmış basılı bir eser şeklinde ortaya. Yayımlanmış bir haber, bazen bir makale veya yorum şeklinde olabilir⁸². Haber verme, kamuyu ilgilendiren bir olayın kamuya duyurulması şeklinde olur. Makale veya yorumda ise, daha çok bir olay hakkında değer yargısı ve eleştiri yer alır. Basında yer alan yayınlar, bazen salt yazı şeklinde, bazen de yazının bir resim veya karikatürle birlikte verilmesi şeklinde olabilmektedir⁸³. Bir düşünce açıklama aracı olan basın, bu işlevini basılmış eserlerin yayımıyla gerçekleştirir. Buna göre; basın açıklamasından bahsedebilmek için, basılmış eser ve yayım olmak üzere iki unsur aranacağı kabul edilmektedir⁸⁴.

B) Mesleki veya Kişisel Onur ve Saygınlığın İhlali

Basın yoluyla mesleki veya kişisel onur ve saygınlığına saldırı, bir kimsenin toplumun değer yargılarına aykırı düşen bir şeyle suçlanması veya bu şekilde nitelendirilmesi şeklinde gerçekleşir⁸⁵. Örneğin bir kimsenin, deli, psikopat, ruh hastası, geri zekâlı, salak, aptal, idiyot, embesil, adi, şerefsiz olarak nitelendirilmesi; bir kimsenin eşcinsellik, sübyancılık, ölü sevicilikle veya diğer cinsel sapkınlıklarla suçlanması, hayvanlarla cinsel ilişkiye girdiğinin savlanması; bir kimsenin rüşvet almak, hırsızlık, vatana ihanet, casusluk, sahte belge düzenleme, uyuşturucu veya kadın ticareti

⁸² KARTAL, 115; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, 178.

⁸³ KILIÇOĞLU (H.Sorumluluk), 78; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, 178; Karikatürlerin durumuna ilişkin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararlarının ne yönde olduğu hakkında bkz. BAYKAN, 65-67.

⁸⁴ KILIÇOĞLU (H.Sorumluluk), 19; TÜFEK; 48.

⁸⁵ Krş. REİSOĞLU (Kişilik Haklarının Korunması), 298.

yapmak gibi suçlarla itham edilmesi; kişinin, bölücülük, yasa dışı örgüt üyesi olmak, ırkçılık gibi toplum tarafından hoş görüşle karşılanmayan görüşlere sahip olduğunun veya eylemlerde bulunduğu iddia edilmesi; bir kişinin ticari veya ekonomik itibarının sarsacak şekilde, borca batık olduğunun, iflas durumunda olduğunun, kişileri dolandırdığının yazılıp çizilmesi gibi durumlar, onur ve saygınlığa basın yoluyla yapılan saldırı niteliğindedir⁸⁶.

Kişilerin onur ve saygınlığını zedeleyen nitelikteki yayınların, bunların kişilik hakkını ihlal edici nitelikte sayılabilmesi için, yapılan yayının, basının kamu yararını gözeterek haber yapma ve eleştiride bulunma göreviyle bağdaşmayacak şekilde, doğrudan kişiliği hedef alan nitelikte olması gerekir. Kişilerin kişisel değerlerini (bu arada mesleki ve kişisel onur ve saygınlıklarını) zedeleyen yayınların hangi koşullarla hukuka uygun ve hangi durumlarda hukuka aykırı sayılıp, kişilik hakkının ihlali niteliğinde sayılacağı, aşağıda ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır. Ancak önemi nedeniyle hemen vurgulayalım ki; basının kamu yararını gözetip gözetmediği tespit edilirken, haber veya eleştiri konusu kişinin toplumdaki yeri ve görevinin dikkate alınması gerekir. Kişinin kimliği, toplum içindeki konumu ve üstlendiği görev, elinde bulundurduğu kamu yetkisi, kişiliğine yönelik müdahalelerin sınırının belirlenmesinde kamu yararı ölçütü açısından özellik gösterir. Bu durum özellikle, onur ve saygınlığı ihlal edici nitelikteki eleştirilere katlanma ile özel hayata müdahaleler açısından önemlidir. Kamuya mal olmuş kişilerin eleştiriyeye daha açık olmaları, özellikle kamu gücünü elinde bulunduran yönetici ve siyasetçiler yönünden kamu yararı gereğidir. Kimse eleştiriden kaçınamaz, özellikle kamuya mal olmuş kişiler, eleştirilere daha fazla katlanmak zorundadır⁸⁷.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında da, “sade vatandaş-siyasetçi” ayrımı yapılarak, siyasi kişilerin eleştirilere daha fazla katlanması gerektiği vurgulanmıştır. Örneğin *Lingens/*

⁸⁶ Benzer örnekler için bkz. REİSOĞLU (Kişilik Haklarının Korunması), 298-299.

⁸⁷ DURAL/ÖĞÜZ, 123; REİSOĞLU (Kişilik Haklarının Korunması), 305-306.

Avusturya kararında Mahkeme; siyasi liderler hakkındaki görüşlerin aktarılmasının, kamuoyunun şekillenmesi bakımından çok önemli olduğunu, sözleşmede kabul edilen eleştiri sınırının siyasi kişiler için özel kişilere göre daha geniş olması gerektiğini, elbette siyasilerinde onur ve saygınlıklarının korunacağını, ancak bu koruma ile siyasi olayın tartışılmasının yararı arasında dengenin kurulması gerektiğini belirtmiştir; ayrıca bu tip eleştirilerin engellenmesinin ileride yapılacak olası eleştirileri de engelleyebileceğini vurgulamıştır⁸⁸.

Yargıtay da bazı kararlarında bu hususa değinmiştir. Örneğin 4.HD. bir kararında⁸⁹ şöyle demektedir: “*Dava konusu basın açıklaması Muhalefet Partisi Grup Başkanvekili olan davalı tarafından yapılmıştır. Anılan açıklama bütün olarak incelendiğinde davacının siyasi geçmişinden bugüne savunduğu siyasi anlayışın ve kullandığı siyasi üslubun eleştirildiği görülmektedir. Basın açıklaması bir bütün olarak değerlendirildiğinde açıklama öncesi ülke gündeminde uzun süre yer alan olaylar örneklerle açıklanmış ve davacının olaylar karşısında gösterdiği tavır, kullandığı ifadeler ve siyasi anlayışı eleştirilmiştir. Başbakan olan davacının ve ana muhalefet partisi grup başkanvekili olan davalının siyasi kimlik ve konumları gözetildiğinde ağır dahi olsa yapılan eleştirilerin hoşgörü ile karşılanması gerekir. Kişinin üstlendiği görev ne kadar önemliyse hakkında yapılan eleştirilerinde o kadar yoğun ve gerektiğinde sert olabileceğinin kabulü gerekir*”.

C) Özel Yaşamın ve Gizli Yaşam Alanının (Giz Alanının) İhlali

Daha önce de ifade edildiği üzere, günümüzde teknolojinin gelişmesiyle kişilerin özel yaşamlarına ve gizli yaşam alanlarına sızılması çok daha kolay gerçekleşebilmektedir. Bu çeşit sızmalar, gizli dinleme, gizli gözleme ve kişinin mektup, e-mektup, sms, anı ve gizli belgelerini gizlice okuma biçiminde karşımıza çıkar. Örneğin

⁸⁸ MALLI, Ömer: Kişilik Hakkı Karşısında Basın Özgürlüğünün Sınırları, (www.umut.org.tr, 5.5.2013); REİSOĞLU (Kişilik Haklarının Korunması), 305.

⁸⁹ Y.4.HD. T. 17.11.2005, E. 2004/15600, K. 2005/12337, (Kazancı Mevzuat ve İçtihat Veri Tabanı, Erişim 23.5.2013).

duvar kâğıtları altına çakılmış bir çelik çivinin başında gizli bir mini mikrofonun bulunması; ya da düğme iliklerinde, şapka bantlarında, telefon ağızlığında, dolmakalemde, madeni para biçiminde, gözlük saplarında fark edilmeyen mini alıcı ve aktarıcılarının bulunması kişilerin gizli alanına sızmayı sağlayan araçlardır⁹⁰. Bundan başka kişilerin bilgisayarına veya cep telefonlarına casus programlar yollamak, bunların şifrelerini kırmak gibi yollarla da kişilerin özel yaşamlarına ve giz alanlarına sızmak mümkün olabilmektedir.

Kişilerin gizli alanına saldırı niteliği taşıyan bu çeşit davranışlarda, onların gizli alanına sızarak, gizlerini öğrenebilmekle kalınmamakta, öğrenilen gizli bilgiler teknik araçlarla ses bandına ya da fotoğrafa, fotokopiye, filme veya CD lere aktarılmaktadır. Kişinin konuşmalarının ses bandına alınması, görüntülerinin fotoğraf makinesiyle, gizli kamerayla, film makinesiyle; belgelerinin ve mektuplarının film ve fotokopi makinesiyle saptanması durumlarında bu çeşit saldırı söz konusudur⁹¹.

Bir kişinin mektup, belge ve anılarının, gizlice çekilen fotoğraf ve filmlerinin; ses bandına alınan konuşmalarının başka kişilere aktarılması ya da yayınlanarak kamuya yansıtılması da gizli alana yapılan saldırı çeşidi olarak karşımıza çıkar. Belge, anı, konuşma ve görüntülerinin yayınlanmasına izin verildiği durumlarda, kişinin izin verdiği yayınlama biçiminden değişik ve çok daha kapsamlı biçimde yayınlama yoluna gitmek de gizli yaşam alanına saldırı oluşturur⁹².

Bir kişiden, mektup, e-mektup, yazı, kısa mesaj (sms) gibi kişisel veriler alan kişi, bu verileri gizli tutmak ve gönderenin izni olmadıkça başkalarına açıklamamak zorundadır. Fakat bu tür verilerin içinde, gizli ve özel alana giren konular dışında ortak yaşam alanına giren bilgiler varsa, bu bilgilerin başkalarına aktarılması, kişilik hakkının ihlali sayılmaz⁹³.

---

⁹⁰ ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, 468.

⁹¹ ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, 469.

⁹² ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, 469.

⁹³ ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, 469.

Kişilerin özel yaşam alanları dışında kalan “ortak yaşam alanı”, basına açık bir nitelik taşıdığı ölçüde izin gerekmeksizin basında yer alabilir. Örneğin, kişinin herkesin girip çıkabildiği yerlerdeki faaliyetlerinin, bir konferansta, seminer veya kurultayda yaptığı konuşmanın veya yürüttüğü benzer faaliyetlerin bazında yer alması, izin alınmış olmasa da, kişilik hakkının ihlali niteliğinde sayılmaz; çünkü buradaki faaliyetlerin basında yer almasına kişilerin örtülü iradeleriyle izin verdikleri kabul edilmektedir⁹⁴. Fakat bir kadının plajda çekilmiş mayolu bir resminin izin vermeden basında yer laması, plaj herkese açık bir yer olsa bile, özel yaşamın ihlali niteliğinde sayılır; resmin poz verilerek çekilmiş olması da, basında yayınlanması için izin verildiği anlamına gelmez⁹⁵.

Yargıtay Kararlarında vurgulandığı üzere, önemli mevkileri işgal eden kamu görevlileri, politikacılar, devlet adamları, yazar, sanatçı, oyuncu, aktör, sporcu gibi kamuya mal olmuş kişilerin özel yaşam alanları, öteki yurttaşlara göre oldukça dardır⁹⁶. Kamu yararı bulunduğu, toplumu ilgilendirdiği oranda bu kişilerin hayat öyküleri ve yaşamları, basın tarafından yayın konusu yapılabilir. Çünkü kamunun haber alma hakkı, kural olarak üstün kamusal yarar olarak öncelikli kabul edilir ve topluma mal olmuş kişilerin özel yaşamına ilişkin hususların basında yer alması, kişilik hakkının ihlali sayılmaz⁹⁷. Aynı şekilde tarihe mal olmuş kişilerin yaşamına dair hususların yayımlanmasında kamusal yarar olduğu ölçüde, bunların yaşam öykülerinin basında yer alması, özel yaşamın ihlali sayılmaz⁹⁸.

Şu kadar ki, sıradan bir kişiye göre oldukça sınırlı da olsa, kamuya mal olmuş kişilerin de özel yaşamlarının ve gizli yaşam alanlarının olduğu kabul edilmektedir. Üstlendiği toplumsal rol veya

⁹⁴ REİSOĞLU (Kişilik Haklarının Korunması), 301.

⁹⁵ Örnek için bkz. REİSOĞLU (Kişilik Haklarının Korunması), 301.

⁹⁶ REİSOĞLU (Kişilik Haklarının Korunması), 301; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, 471-472; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, 158-159.

⁹⁷ REİSOĞLU (Kişilik Haklarının Korunması), 301; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, 471-472.

⁹⁸ ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, 472.

mevki ne olursa olsun bu kişilerin tamamen mahrem sayılan “gizli yaşam alanlarına” (giz alanlarına) ilişkin hususların basında yer alması, onların kişilik haklarını ihlal eder. Örneğin kamuya mal olmuş bir kişi olsa da, bir kimsenin cinsel yaşamına ilişkin hususların basında yer alması veya gizlice çekilmiş çıplak ya da yarı çıplak resimlerinin basın organlarında yer alması, kişilik hakkının ihlali niteliğindedir.

Diğer yandan bu kişilerin gizli yaşam alanları (giz alanları) dışında kalmakla birlikte; “özel yaşam alanları” içinde yer alan hatta “ortak yaşam alanında” gerçekleşen faaliyetlerine ilişkin yayınlar da, topluma mal olmuş kişilerin kişilik haklarını zedeleyebilir. Örneğin Avrupa İnsan Mahkemesinin bir ilke kararı niteliğinde olan, Prens Caroline davasında verdiği karar (Von Hannover/Almanya 24.6.2004), basın özgürlüğü ile kişilik hakkı arasında denge kurulması sorununa ışık tutmuştur⁹⁹.

Bu davaya konu olan olay şu şekilde gelişmiştir. Prens Caroline'nin bazı fotoğrafları izni alınmaksızın çekilmiş ve çeşitli Alman dergilerinde yayınlanmıştır. Bu fotoğraflarda Prens alış veriş yaparken, ata binerken, tenis oynarken, ski yaparken, erkek arkadaşıyla otururken görüntülenmiştir. Prens Caroline bu yayınların yasaklanmasını mahkemeden talep etmiş; dava Alman Anayasa Mahkemesine kadar götürülmüştür. Alman Anayasa Mahkemesi kapalı alanlarda çekilen fotoğrafların yasaklanmasına hükmetmiş; ancak kamuya açık alanlarda çekilen fotoğrafların basında yer alabileceği sonucuna varmıştır¹⁰⁰.

⁹⁹ REİSOĞLU (Kişilik Haklarının Korunması), 301-302; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, 159; bu dava hakkında ayrıntılı bir inceleme için bkz. KARABAĞ-BULUT, Nil: Basın Özgürlüğü ile Özel Yaşama Saygı Gösterilmesi Hakkı Arasında Kurulacak Dengenin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin von Hannover v. Almanya Vakasına ilişkin 24 Haziran 2004 Tarihli Kararı Işığında Değerlendirilmesi, Prof. Dr. Rona Serozan'a Armağan, C. II, İstanbul 2010, sh. 1055 vd.

¹⁰⁰ KARABAĞ-BULUT, 1055-1069; REİSOĞLU (Kişilik Haklarının Korunması), 301.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi anılan bu kararında; siyasetle uğraşan kişilerle ilgili olarak demokratik bir toplumda tartışmaya katkı sağlayabilecek yayınlarla, kamusal bir görevi olmayan kişilerin özel yaşamlarının ayrıntılarına yer veren yayınlar arasında önemli bir fark olduğuna; başvurucunun kraliyet ailesine mensup olmasına rağmen herhangi resmi bir görev ifa etmediğine; sadece bir takım okuyucunun merakını tatmin etmeye yönelik yayınların ve özel yaşamın ayrıntılarına ilişkin fotoğrafların yayınlanmasının toplumun geneline yarar sağlamayacağına hükmetmiş ve Prens Caroline'in dava konusu olan fotoğraflarının basında yer almasında "kamu yararı" bulunmadığı sonucuna varmıştır¹⁰¹.

D) Resim Üzerindeki Hakkın İhlali

Bir kişinin izni olmaksızın resminin yapılması, çekilmesi ya da yayınlanması, (bir önceki başlıkta da görüldüğü üzere) kişinin aynı zamanda özel yaşam alanına veya onur ve saygınlığa saldırı oluşturabileceği gibi; bu değerlerin ihlali olmaksızın, doğrudan doğruya kişinin resmi üzerindeki hakkına saldırı niteliğinde olabilir. Basın yoluyla onur ve saygınlığa yapılan saldırılar ile kişinin özel yaşamına ve gizli yaşam alanına (giz alanına) yapılan saldırılar yukarıda ele alındığı için, burada sadece doğrudan kişinin resmi üzerindeki hakkının basın yoluyla ihlaline biraz daha ayrıntılı değinilecektir.

Kişilik Hakkının konusu irdelenirken belirtildiği üzere, resim üzerindeki hak da, kişilik hakkının konusuna giren kişisel değerler içinde yer alır. Kişiler, toplumdaki diğer kişilerden bu görünüme saygılı olmalarını isteme hakkına sahiptir. Kişilik hakkından kaynaklanan bu yetkiye dayanarak, kişi resminin çekilmesini, yapılmasını yasaklama yetkisine sahip olduğu gibi; basılmasını, yayınlanmasını ve dağıtılmasını da yasaklama hakkına sahiptir¹⁰². Sadece kişinin resminin (fotoğrafının) aynen kullanılması değil, örneğin fotomontaj

¹⁰¹ KARABAĞ-BULUT, 1069-1098; REİSOĞLU (Kişilik Haklarının Korunması), 301-302; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, 159.

¹⁰² ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, 461-462.

yapılmak suretiyle bozularak kullanılması veya kişinin izni olmadan politik, ticari ya da reklam amacıyla resmin kullanılması da kişilik hakkına aykırılık oluşturabilir¹⁰³.

Özel bir olayı görüntüleyen bir resimde, kişinin görüntüsünün ayrıntı olarak yer alması¹⁰⁴ veya tanınmış kişilerin fotoğraflarının yayınlanması kural olarak kişilik haklarına saldırı teşkil etmez. Ancak yayınlanan resim kişiyi küçük düşürücü bir görünüm taşıyorsa veya alay konusu olabilecek bir resimse yahut kişinin özel yaşamıyla ilgiliyse resmin çekilmesi veya yayınlanması kişilik hakkını ihlal eder¹⁰⁵.

Kişinin onayı alınmadan resminin ticari amaçlarla kullanılması da kural olarak kişilik hakkına tecavüz teşkil eder¹⁰⁶. Bir jokeyin at sırtında bir engeli aştığını gösteren resminin, seks gücünü arttıran bir ilaç reklamında kullanılması; bir kadının resminin ideal eş seçimine ilişkin bir kitapçıkta yer alması; bir kadının resminin dansözlerin arasında yayınlanması; bir kimsenin çocukları ile olan bir resminin rızası dışında bir bankanın duvar takviminde kullanılması; Anıtkabir'i ziyaret eden ana oğulun çekilen bir resimde ayrıntı niteliğinde yer almalarına rağmen resmin ticari amaçla kullanılması, resim üzerindeki hakka tecavüz teşkil eden fiilere örnek teşkil eder¹⁰⁷.

Özellikle son zamanlarda iktidar mensupları tarafından sıklıkla dava konusu yapılan karikatür, geniş anlamda resim kavramı içinde yer alır. Karikatürde, kişinin tanıtıcı nitelikleri olduğu gibi değil, güldürücü ve komik şekilde abartılarak gösterilmektedir. Kişiyi

---

¹⁰³ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, 155; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, 462; DURAL/ÖĞÜZ, 131.

¹⁰⁴ ÖZSUNAY, 145; DURAL/ÖĞÜZ, 131; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, 463-464.

¹⁰⁵ KARTAL, 113; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, 155; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, 462, 464; DURAL/ÖĞÜZ, 131.

¹⁰⁶ ÖZSUNAY,147; KILIÇOĞLU (H.Sorumluluk), 77.

¹⁰⁷ Bazıları yargı kararlarına da yansıyan bu örnekler ve yer aldıkları yargı kararları için bkz KILIÇOĞLU (H.Sorumluluk), 77-78; REİSOĞLU (Kişilik Haklarının Korunması), 302.

küçük düşürücü nitelik taşımadıkça, bir kişinin karikatürize edilmesi kişilik hakkına aykırılık teşkil etmez. Aksi takdirde insan karikatürlerinin her zaman hukuka aykırı olduğu sonucuna varmak gerekir ki; bu ise karikatürün bir sanat olduğu gerçeğini inkâr etmek anlamına gelir¹⁰⁸.

Kamuya mal olmuş kişilerin, bu arada siyasilerin sık sık karikatürlere konu olması bütün ülkelerde görülmekte ve demokratik toplumlarda çoğunlukla hoşgörüyle karşılanmaktadır. Karikatür yoluyla kişinin onur ve saygınlığının zedelendiğinin, kişilik hakkının ihlal edildiğinin kabul edilebilmesi için; doğrudan kişiliğin hedef alınmış olması ve hoşgörü sınırının açıkça aşılmış olması gerekir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Yargıtay'ın kararlarında vurgulandığı üzere; (diğer kişisel değerlerin ihlalinde olduğu gibi) karikatür şeklindeki yayınlar karşısında, kamuya mal olmuş kişilerin, özellikle politikacılar ve üst düzey kamu görevlilerinin, hoşgörü sınırını oldukça geniş tutmaları gerekir¹⁰⁹. Ancak son dönemlerde iktidar mensupları tarafından karikatüristlere karşı açılan dava sayısı ve bu davalarda talep edilen yüksek miktardaki tazminatlara bakıldığında, bu hoşgörünün gösterildiğini söylemek güçtür.

2. BÖLÜM

BASININ HUKUKİ SORUMLULUĞUNUN ŞARTLARI VE BAŞVURULABİLECEK HUKUKİ YOLLAR

I. GENEL OLARAK

Kişilik haklarının, kişinin rızası dışında ihlal edilmesine karşı, onu korumaya yönelik genel nitelikteki düzenlemeler, Türk Medeni Kanununun 24'üncü maddesi ile 25'inci maddesidir. Türk Medeni Kanununun 24'üncü maddesinde "Hukuka aykırı olarak kişilik hakkına saldırılan kimse, hâkimden, saldırıda bulunanlara karşı korunmasını isteyebilir. -Kişilik hakkı zedelenen kimsenin rızası, daha üstün

¹⁰⁸ KILIÇOĞLU (H.Sorumluluk), 78.

¹⁰⁹ REİSOĞLU (Kişilik Haklarının Korunması), 300.

nitelikte özel veya kamusal yarar ya da kanunun verdiği yetkinin kullanılması sebeplerinden biriyle haklı kılınmadıkça, kişilik haklarına yapılan her saldırı hukuka aykırıdır." hükmü yer almaktadır.

Türk Medeni Kanununun m.25 hükmünde ise, "Davacı, hâkimden saldırı tehlikesinin önlenmesini, sürmekte olan saldırıya son verilmesini, sona ermiş olsa bile etkileri devam eden saldırının hukuka aykırılığının tespitini isteyebilir. -Davacı bunlarla birlikte, düzeltmenin veya kararın üçüncü kişilere bildirilmesi ya da yayımlanması isteminde de bulunabilir.-Davacının, maddî ve manevî tazminat istemleri ile hukuka aykırı saldırı dolayısıyla elde edilmiş olan kazancın vekâletsiz iş görme hükümlerine göre kendisine verilmesine ilişkin istemde bulunma hakkı saklıdır. -Manevî tazminat istemi, karşı tarafça kabul edilmiş olmadıkça devredilemez; mirasbırakan tarafından ileri sürülmüş olmadıkça mirasçılara geçmez. -Davacı, kişilik haklarının korunması için kendi yerleşim yeri veya davalının yerleşim yeri mahkemesinde dava açabilir."

Bundan başka Türk Borçlar Kanunu'nun manevî tazminata ilişkin olan 58'inci maddesi de (BK.m.49) kişilik haklarına yapılan saldırılarda gözönünde bulundurulması gereken bir hükümdür. Bu hüküm şu şekildedir; "Kişilik hakkının zedelenmesinden zarar gören, uğradığı manevî zarara karşılık manevî tazminat adı altında bir miktar para ödenmesini isteyebilir.-Hâkim, bu tazminatın ödenmesi yerine, diğer bir giderim biçimi kararlaştırabilir veya bu tazminata ekleyebilir; özellikle saldırıyı kınayan bir karar verebilir ve bu kararın yayımlanmasına hükmedebilir".

Bu genel düzenlemeler dışında, 5187 sayılı Basın Kanunu¹¹⁰'nda da (5680 sayılı Basın Kanununun yerini almıştır), kişilik haklarını korumaya yönelik düzenlemeler vardır. Bu kanununun 14'üncü maddesinde cevap ve düzeltme hakkı düzenlenmiş; 21'inci maddesinde de, bazı durumlarda, bazı kişilerin kimliklerinin açıklanması ya da tanınmalarına yol açacak şekilde yayın yapılması suç sayılarak, aykırı davranışların para cezasına çarptırılacakları hükme bağlanmıştır.

---

¹¹⁰ Resmi Gazete, T. 26.6.2004, S. 25504.

Basın yoluyla kişilik haklarının ihlal edilmesi durumunda, hukuki koruma yollarına başvurulabilmesi için, bütün koruma yollarında ortak olan unsur, basın yoluyla yapılan saldırının hukuka aykırı olmasıdır. Bazı korunma yollarından faydalanmak için (örneğin maddi-manevi tazminat davası açabilmek için), saldırının hukuka aykırı olması yanında bazı ek koşullar daha (örneğin davalının kusurlu olması) aranmaktadır. Ancak bütün koruma yolları için temel koşul saldırının hukuka aykırı olmasıdır¹¹¹. Aşağıda bütün koruma yolları için temel koşul olan hukuka aykırılık şartı başta olmak üzere, sorumluluğun şartları irdelendikten sonra, basın yoluyla kişilik haklarının ihlalinde başvurulabilecek başlıca koruma yolları biraz daha ayrıntılı incelenecektir.

II. BASININ HUKUKİ SORUMLULUĞUNUN ŞARTLARI

A) BASIN AÇIKLAMASI KİŞİNİN KİŞİLİK HAKKINI İHLAL ETMELİDİR

Basın açıklaması nedeniyle basının hukuki sorumluluğunun doğması için, basın açıklamasının kişilik hakkının kapsamı içinde olan kişisel değerlerden birini veya bir kaçını ihlal etmiş olması gerekir. Basın yoluyla ihlal edilebilecek kişilik değerlerinin başında, daha önce de ifade ettiğimiz üzere, kişinin onur ve saygınlığı, özel yaşam alanı ve giz alanı, isim ve resim üzerindeki hakkı, kişisel ve mesleki sırları gibi değerlerdir.

B) KORUMANIN TEMEL KOŞULU OLARAK SALDIRININ HUKUKA AYKIRI OLMASI

Hukuka aykırılık (Widerrechtlichkeit oder Rechtswidrigkeit) genel anlamda¹¹² hukuk düzenine ters düşen, onun tarafından

¹¹¹ ZEVKLİLER (Kişiler H), 337.

¹¹² Hukuka aykırılık konusunda öğretilerde iki teoriye rastlanmaktadır. Bunlardan birisi subjektif teori, diğeri ise objektif veya norm teorisidir. Bu teoriler hakkında daha geniş bilgi için bkz. KILIÇOĞLU (H.Sorumluluk), 41 vd.; OĞUZMAN, Kemal/ÖZ, Turgut: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, İstanbul 2006, sh.493 vd.; EREN, 128 vd.; Hatemi, Hüseyin: Hukuka ve

reddedilen bir fiil veya davranışı ifade eder Bir başka deyişle hukuka aykırılık, hukuk düzeninin bir davranışla ilgili olumsuz değer yargısıdır¹¹³.

Medeni Kanununun 24. maddesine göre, mağdurun rızasına veya üstün nitelikte bir özel ya da kamu yararına veya kanunun verdiği bir yetkiye dayanmayan ve kişilik hakkına yönelik olan *her tecavüz hukuka aykırı* olarak kabul edilmiştir. Buna göre bir hukuka uygunluk sebebi¹¹⁴ olmadığı sürece, kişisel değerleri ihlal eden *her tecavüz hukuka aykırı* olacaktır. O halde kişilik hakkını ihlal eden her davranış kural olarak hukuka aykırı olarak kabul edilecek, ancak bir hukuka uygunluk sebebi olduğu kanıtlanırsa, davranış hukuka aykırı sayılmayacaktır¹¹⁵.

Bir gazetede, kitapta, broşürde verilen bir haberin, yayınlanan bir resmin veya karikatürün, yapılan bir eleştirinin kişilik hakkını ihlal etmesi halinde, basın özgürlüğünün hukuka aykırılığı kaldırıp kaldırmadığı, her olayda, tecavüze uğrayan kişinin kişilik hakkının korunmasına ilişkin yararı ile kamunun haber alma ve aydınlatmadaki yararından hangisinin daha üstün tutulacağına tespitine bağlıdır¹¹⁶.

Basın yoluyla kişisel değerlere yönelmiş olan bir davranışın hukuka aykırı olup olmadığını belirleme görevi yargıca düşmektedir. Yargıç bu belirlemeyi yaparken, saldırıda bulunan kişinin davranışını hukuka aykırı olmaktan çıkaran bir hukuka uygunluk sebebi olup olmadığını da tespit edecektir. Böyle bir sebebin varlığı bir

---

Ahlaka Aykırılık Kavramı ve Sonuçları, Özellikle BK.65 Kuralı, İstanbul 1976, sh.16 vd.

¹¹³ KILIÇOĞLU (H.Sorumluluk), 41.

¹¹⁴ Öğretide hukuka uygunluk sebeplerinin maddede sayılanlardan ibaret olmadığı ve bunların dışında bir hukuka uygunluk sebebinin olması durumunda, kişilik değerlerine yönelik davranışın hukuka aykırı olmayacağı belirtilmektedir. Bu konuda bkz. ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, 462 vd.

¹¹⁵ TANDOĞAN, 17.

¹¹⁶ OĞUZMAN/ÖZ, 509-510.

yararın hukuk düzeni bakımından saldırıya uğrayan yarara göre daha üstün tutulmasını ifade eder. Türk Medeni Kanunu'nun 24'üncü maddesinde hukuka uygunluk sebepleri arasında, üstün kamu yararı da sayılmaktadır. Basın özgürlüğü kamu yararı düşüncesi ile tanındığına göre, yargıç yapılan yayında kamu yararı olup olmadığını belirleyecektir. Burada yargıç, çatışan iki değerden, basın özgürlüğü ve kişilik hakkından somut olayda hangisinin üstün tutulacağını tespit edecektir. Yargıç bu belirlemeyi yaparken yararların tartılması ilkesinden hareket edecektir¹¹⁷.

C) HUKUKA UYGUNLUK NEDENLERİ

1. Üstün Kamu Yararı ve Yararların Tartılması İlkesi

Yukarıda, çalışmamızın "Giriş" bölümünde de ifade edildiği gibi, basının temel görevi, toplumun çıkarını ilgilendiren konularda toplumu bilgilendirmek, kamuoyunu aydınlatmak ve toplumun yararına olmak üzere kamuoyu oluşturmaktır. Basın bu görevini yaparken bazı kişileri veya kurumları eleştirmek zorunda kalabilir. Bunun sonucunda basın özgürlüğü ve kişilik hakları karşı karşıya gelebilmektedir. Çatışan değerlerden hangisinin üstün tutulacağı yasal bir çözüme bağlanmamışsa, yargıç, somut olayda yasa boşluğunu doldurarak sonuca ulaşacaktır. Böylece yargıç, her ikisi de yasaca korunan iki yarardan birisinin ötekine üstün bulunduğunu belirtecek, bu yarar üstünlüğü, ötekinin çiğnenmesinin hukuka uygunluk sebebini oluşturacaktır. Burada çatışan değerleri karşılıklı olarak tartacak olan yargıç, somut olayda daha önemli bulunduğu değer uğruna, diğerini feda edecektir¹¹⁸.

¹¹⁷ KANETİ, Selim: "Çatışan Değerlerin Tartılmasına Dayanan Hukuka Uygunluk", Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler II. Sempozyumu, İstanbul 1981, sh.153; KILIÇOĞLU (H.Sorumluluk), 110 vd.; EREN, 39 vd.; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, 464-465; KARTAL, 114-115; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY- ÖZDEMİR, 178-179.

¹¹⁸ KANETİ,152; KILIÇOĞLU (H.Sorumluluk), 11-112; KARTAL, 114; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, 178.

Yargıtay 4.HD. çalışmamızın giriş kısmında da alıntı yaptığımız kararında bu hususu şöyle vurgulamıştır: “Açıklanan bu yasal düzenlemelerden ve yargısal uygulamalardan da anlaşılacağı üzere, basın özgürlüğü ile kişilerin, kişilik değerlerinin karşı karşıya geldiği; diğer bir anlatımla, hukuk düzenince koruma altına alınan yararların birbirine karşı çatışma içinde buldukları biçiminde bir görünümün var olduğu kanısı uyanmaktadır. -Hâlbuki hukuk düzeninin, çatışan iki değeri aynı zamanda koruma altına alması düşünülemez. Aksi halde hukukun kendisi, kendi kuralları ile çatışmış olur. Aslında, yapılan düzenleme, hukukun diğer temel kavramları ile birlikte incelendiğinde, iki yararın aynı anda ve aynı olayda birbiri ile çatışmadıkları, somut olaydaki olgular itibariyle koruma altına alınmış bulunan bu iki değerden birinin diğerine üstün tutulması gerektiği anlaşılacaktır. Bunun sonucunda da, daha az üstün olan yarar, daha çok üstün tutulması gereken yarar karşısında, o olayda ve o an için hukuk düzenince korumasız kalmasının uygunluğu kabul edilecektir¹¹⁹”.

Somut olayda basın özgürlüğü ile kişilik hakkı çatıştığında, hangisinin üstün tutulacağını, bir başka deyişle kişilik hakkını zedeleyebilecek nitelikteki yayınların hangi ölçüde hukuka uygun sayılabileceğini belli etmek gerekir¹²⁰. Bir kişi ile ilgili olarak yayınlanan bir haber veya eleştiri, kişiyi küçük düşürücü olsa dahi, kamu yararı bulunan bir geçiği yansıtıyor ve kamuoyunu aydınlatma fonksiyonunun çerçevesi içinde kalıyorsa hukuka aykırı olmayacaktır¹²¹. Buna karşılık, yayınlanan haber veya eleştiri gerçekleri yansıtmıyorsa veya haber ve eleştiride kamuyu aydınlatma görevi dışına çıkılarak, kişinin onur ve saygınlığına saldırı teşkil eden ifadelere yer verilmişse, hukuka aykırılık unsurunun olduğu kabul edilir¹²².

¹¹⁹ Bkz. Y.4.HD. T.8.5.2003, E.2003/629, K. 2003/6059, (Kazancı Mevzuat ve İçtihat Veri Tabanı, Erişim 23.5.2013).

¹²⁰ KANETİ, 153.

¹²¹ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, 178; OĞUZMAN/ÖZ, 510.

¹²² OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, 179; OĞUZMAN/ÖZ, 510; kişilik hakkının kapsamındaki değerlerden Onur ve Saygınlık ile Kişinin

Yargıtay birçok kararında çatışan yararları tartarak basın özgürlüğünün hangi koşullarla kişilik haklarının üstünde tutulacağını ve hangi sınırları aşmaması gerektiğini belirtmiş, bu konuda bazı ilkeler belirlemiştir. Yargıtay bir Hukuk Genel Kurulu kararında bu ilkeleri şu şekilde belirtmiştir: “Basın özgürlüğünün kişilik haklarına üstün tutulabilmesi için: Haberin gerçeğe uygun olması, gerçeğe uygun yayımın haber niteliği taşıması, gerçeğe uygun haberlerin verilmesinde nesnel (objektif) ölçütlere uyulması, haberin verilmiş biçimi yönünden, özle biçim arasında ölçülülük bulunması gerekir. Bir yayımın hukuka uygun olduğunun kabul edilebilmesi, ancak, açıklanan bütün bu koşulların birlikte varlığı halinde mümkündür. Yapılan bir yayım, bu temel ilkelerden herhangi birine ters düşüyorsa, hukuka aykırılık unsuru gerçekleşmiş olacaktır. Önemle vurgulanmalıdır ki, yayımlanmasında kamu yararı bulunan, gerçek ve güncel bir haberin veya eleştirinin, özle biçim arasında denge kurulmak suretiyle verildiği durumlarda, manevi tazminat sorumluluğunun temel ögesi olan “hukuka aykırılık” gerçekleşmeyeceğinden, basının sorumluluğu da söz konusu olamaz”¹²³. Aşağıda Yargıtay kararları ile belirlenen bu ilkelerden başlıcalarını incelemeyi faydalı görüyoruz.

a) Haberin Gerçeğe Uygun Olması İlkesi

Basın verdiği haberin gerçeğe uygun olup olmadığını titizlikle incelemelidir¹²⁴. Yargıtay 4.HD. T.25.6.2001, E. 2001/2702, K. 2001/6780 sayılı kararında haberin gerçeğe uygun olması gerektiğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Anayasanın 28. maddesinde düzenlenen basın özgürlüğünün amacı kamunun ilgisini çeken olaylarda toplumun bilgilendirilmesini sağlamaktır.

Özel Hayatın basın yoluyla ihlal edildiği durumlarda, saldırının ne zaman Hukuka aykırı sayılacağı konusunda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarının ne yönde olduğuna ilişkin bkz. BAYKAN, 84-95; ayrıca bkz. KARABAĞ - BULUT, 1069 vd.

¹²³ Y.HGK. T.6.3.2002, E.2002/4-115, K.2002/151, (Kazancı Mevzuat ve İçtihat Veri Tabanı, Erişim 23.5.2013); aynı yönde Y.HGK. T. 14.2.2001, E. 2001/4-103, K. 2001/123, (Kazancı Mevzuat ve İçtihat Veri Tabanı, Erişim 23.5.2013); Y.HGK. T.9.10.1985, S.4-96/790 (UYGUR, Turgut: Açıklamalı İçtihatlı Borçlar Kanunu, Genel Hükümler, C.1, Ankara -1990, sh. 752-753.

¹²⁴ REİSOĞLU (Kişilik Haklarının Korunması), 306-307.

Bu nedenle bazı durumlarda basın özgürlüğü ile kişilik hakları çatışabilir. Bu çatışma halinde haberin verilmesinde hukuka uygunluk sınırları içinde kalındığı takdirde basının sorumluluğundan söz edilemez. Bir haberin verilmesinde gerçeklik, kamu yararı, güncellik, öz ile biçim arasında denge kuralları ihlal edilmemiş ise haberin hukuka uygun olduğu gerek yargısal kararlarda gerekse bilimsel görüşlerde kabul edilmektedir. Haber verme hakkının sınırlarının belirlenmesinde en önemli unsurlardan biri olan gerçeklik somut gerçeklik olmayıp haberin verildiği andaki olayın belirli biçimine uygunluk olarak anlaşılmaktadır.”¹²⁵

Kararda da vurgulandığı üzere gerçeklik unsuru, somut gerçeğe değil, olayın, haberin verildiği andaki belirli biçimine uygunluk olarak anlaşılmalıdır¹²⁶.

b) Yayının Haber Niteliği Taşınması İlkesi

Basına tanınan özgürlüğün temel dayanağı kamu yararadır. Basın tarafından verilen haber, gerçektende kamuoyu aydınlatma amacı çerçevesinde bir haber niteliği taşınmalıdır. Devletin ve siyasi kuruluşların idari, sosyo-politik ve ekonomik faaliyetlerinin izlenmesi, duyurulması, değerlendirilmesi, yorumlanması ve eleştirilmesi; yolsuzlukların, hukuka aykırı davranışların saptanması ve topluma duyurulması basının görevi kapsamındadır, bu yayınların yapılmasında kamu yararı olup, bunların kişisel değerleri haksız olarak zedelediklerinden kural olarak bahsedilemez¹²⁷. Fakat Haber niteliği taşımayan ve kişilerin özel yaşamlarındaki gizli olayların haber konusu yapılması durumunda, kişilik hakkı hukuk aykırı bir şekilde ihlal edilmiş olur¹²⁸.

Basında yer alan bir olayın haber niteliği taşıyabilmesi, güncel olmasına da bağlıdır. Güncel olmayan olayların kişisel amaç veya

¹²⁵ Bkz. Kazancı Mevzuat ve İçtihat Veri Tabanı, Erişim 23.5.2013.

¹²⁶ Bkz. aynı yönde; 4.HD. T.21.3.1980, S.132/3719 (YKD., Y.1981, S.5, sh.562 vd.).

¹²⁷ REİSOĞLU (Kişilik Haklarının Korunması), 305.

¹²⁸ ZEVKLİLER (Sempozyum), 62; 4.CD. T.8.10.1991, S.421/5624 (YKD., Y.1993, S.7, sh.1083 vd.).

subjektif düşüncelerle haber konusu yapılması da kamuyu aydınlatma amacını aşan bir davranış olarak hukuka aykırı kabul edilmelidir¹²⁹.

c) Haberin Nesnel Olması İlkesi

Basın, haberlerin değerlendirilip yayınlanmasında sansasyondan kaçınarak nesnel ölçülere başvurması gerekir. Bir takım metafizik verilere dayanarak, nesnel olmayan olayların haber olarak verilmemesi gerekir¹³⁰.

d) Haber Verme Amacının Aşılmaması İlkesi

Basın yasaya aykırılıkları, kamu yararını zedeleyen davranışları yolsuzlukları özgürce eleştirmek ve bilgi vermek hakkına sahiptir. Bu amaca yönelik eleştirilerin hukuka uygun olmasına karşılık, yalnız kişiliğin kötülenmesini ve kişiyi küçük düşürmeyi hedef tutan yayınlar hukuka aykırıdır¹³¹.

Y. HGK. bir kararında bu ilkenin şu şekilde ifade etmiştir: *“Uyuşmazlık; yapılan yayınların, basının anayasal haber verme hakkının sınırları içinde kalıp kalmadığı, hukuka uygun olup olmadığı ve dolayısıyla davacı yararına manevi tazminat gerektirip gerektirmeyeceği noktasında toplanmaktadır. -Basının görevi; geneli ilgilendiren yada ilgilendirmesi gereken tüm olaylar hakkında objektif ve gerçekleri yansıtacak biçimde, halkı aydınlatmak, çeşitli konularda kamuoyunu düşünceye sevk etmek için tartışmalar açmak, onu toplumsal ve siyasal oluşumlar üzerinde doğru ve gerçeğe uygun bilgilerle donatmak, yöneticileri eleştirmek ve uyarmak, bireyleri içinde yaşadığı toplumun ve tüm insanlığın sorunları yönünden*

¹²⁹ ZEVKLİLER (Sempozyum), 62-63; 4.HD. T.27.12.1988, S.8761/11141 (YKD., Y.1989, S.4, sh.488 vd.).

¹³⁰ ZEVKLİLER (Sempozyum), 63; KANETİ, 156; 4.HD. T.8.7.1976, S.3518/7947 (YKD., Y.1979, S.2, sh.182 vd.).

¹³¹ ZEVKLİLER (Sempozyum), 63; KANETİ, 157; Bkz. Bu yönde, 4.HD. T.12.2.1991, S.2762/1003 (Yasa Hukuk Mevzuat ve İçtihat Dergisi., Y.1991, S.2, sh.245 vd.); 4.HD. T.29.1.1990, S.6315/387 (Yasa Hukuk Mevzuat ve İçtihat Dergisi, Y.1990, S.9, sh.1298 vd.); 4.HD. T.21.12.1989, S.5678/9835 (Yasa Hukuk Mevzuat ve İçtihat Dergisi, Y.1991, S.1, sh.58 vd.).

bilinçlendirmektir... Basının, kamu görevi yaparken gözönünde tutulan amaç ile kişilik haklarına verilen zarar arasında açık bir oransızlık varsa, objektiflikten ayrılıp, haber sınırını aşarak, genişletici ve yanlış yorumlarda bulunarak, gerçek dışı haber verilir, yersiz şekilde onur kırıcı sözler kullanılır, dürüstlük kuralına aykırı davranılır ve kişisel nedenlerle salt sansasyon yaratmak için yayın yapılırsa bu hukuka aykırı olur... Bazı durumlarda haber gerçeği yansıtırsa bile, kullanılacak dil ve ifadenin, yapılacak nitelendirme ve vurgunun da haberin gerektirdiği biçim ve ölçü çerçevesinde kalması gerekir. Diğer bir anlatımla, yasal fonksiyonun yönelik bulunduğu "amaç"a ulaşabilmek için en uygun ve en elverişli "araç" kullanılmalı, "uygun amaç" için "uygun araç" seçilmelidir. Şayet haberin verilmesinde ve yapılan yorumda, gereği ve ilgisi bulunduğu saptanamayan nitelendirme, değerlendirme ve bağlantı duygusu uyandıracak göndermelere gidilerek, haberin bir bölümüyle uygun düşmeyen, küçültücü, toplumun bir kesiminde ve özellikle yalın okuyucu kitlesinde kuşku ve itham doğuracak ifade ve nitelendirmeler kullanılacak olursa artık kişilik hakları ile çatışan basın özgürlüğüne üstünlük tanımak olanaksız hale gelir...Haber, kamuoyuna sunulmuş biçimi itibarıyla da kamu yararı amacına hizmet etmelidir. Bir haberin, diğer bir haberle birlikte, okuyucuda düşünsel aynılık izlenimi oluşturacak ifade ve bütünsellik içinde verilmesinde kamu yararı amacının yerine, sansasyon yaratma, küçük düşürme, daha fazla tiraj sağlama gibi öznel amaçların öne çıkması durumunda da yayın hukuka aykırı olup, sorumluluk gerektirecektir...¹³²"

2. Zarar Görenin Rızası

Basın yolu ile kişilik değerleri saldırıya uğrayan kişi, basın açıklaması yapılmasına rıza göstermişse, kural olarak basın açıklaması artık hukuka aykırı olmayacaktır. Ancak zarar görenin rızasının hukuka aykırılığı kaldırabilmesi için, rızaya ilişkin irade açıklamasının ehliyetsizlik, irade sakatlığı gibi nedenlerle geçersiz olmaması ve rızanın kişilik hakkından tamamen vazgeçme sonucunu doğuracak veya aşırı derecede sınırlayacak nitelikte olmaması

---

¹³² Y.HGK. T.10.3.2004, E.2004/4-149, K.2004/146 (Kazancı Mevzuat ve İçtihat Veri Tabanı, Erişim 23.5.2013).

gerekir. Şayet basın açıklamasına ilişkin rıza, eyliyetsizlik veya irade sakatlığı nedeniyle geçersizse ya da rıza kişilik hakkından tamamen vazgeçme yahut onu aşırı şekilde sınırlama anlamına geliyorsa, rıza basın açıklamasının hukuka aykırı olması sonucunu değiştirmeyecektir (TMK.m. 23).

D) BİR ZARAR veya ZARAR TEHLİKESİ MEYDANA GELMELİDİR

Basın açıklamasına karşı hukuki korumadan yararlanabilmek için bir zarar doğmuş olması veya en azından bir zarar tehlikesinin olması gerekir. Basın yolu ile kişilik haklarının ihlalinde ortaya çıkabilecek zarar, maddi veya manevi zarar niteliğinde olabilir. Ancak kişilik haklarının basın yolu ile saldırıya uğramasında ortaya çıkan zarar genellikle manevi zarardır. Bununla birlikte, mesleki onur ve saygınlığın zedelenmesi veya mesleki sırların ifşa edilmesinde olduğu gibi maddi zararların da ortaya çıkması olasıdır¹³³.

Bazı hukuki yollara başvurabilmek için, sadece zarar tehlikesi olması yeterli değildir. Maddi-manevi tazminat davası açabilmek için mutlaka maddi veya manevi bir zararın doğmuş olması gerekir. Ancak bazı hukuki yollara başvurmak için bir zarar doğmuş olması zorunlu değildir, zarar tehlikesinin olması yeterlidir. Örneğin, ihtiyati tedbir davasının, tespit davasının veya saldırının önlenmesi davasının açılabilmesi için, kanunda zararın doğmuş olması değil, zarar tehlikesinin olması aranmıştır.

E) SALDIRI İLE ZARAR ARASINDA UYGUN İLLİYET BAĞININ OLMASI GEREKİR

Kişilik hakkının basın açıklaması yoluyla ihlali nedeniyle basının (maddi-manevi tazminat) sorumluluğunun doğabilmesi için, basın açıklaması ile ortaya çıkan zarar arasında uygun illiyet bağının olması gerekir. Olayların normal akışına ve genel hayat tecrübelerine göre, ihlal fiili, yani basın açıklaması, somut olayda meydana gelen

¹³³ EREN, 45 vd.; KARTAL, 117-118.

türden zararların doğmasına niteliği gereği elverişliyse, sorumluluğun doğması için uygun illiyet bağının olduğu kabul edilir¹³⁴.

F) BASIN YOLUYLA YAPILAN SALDIRININ KUSURLU OLMASI GEREKİR

Basın yoluyla yapılan saldırının kusurlu bir davranış olması şartı, başvurulabilecek bütün hukuki yollar için değil, sadece maddi-manevi tazminat davaları için aranmaktadır. Basın açıklamasının kusurlu bir davranışa dayanması, genellikle verilen haberin gerçek olmadığı bilmesi (kast) veya gereken araştırma ve özen gösterildiği takdirde, gerçek olmadığı anlaşılabilir durumlarda, gereken araştırmanın yapılmaması (ihmal) şeklinde ortaya çıkar.

Manevi tazminat istenebilmesi failin kusurunun ağır olması aranmamaktadır; basın yoluyla kişilik hakkını ihlal eden kişi hafif kusulu olsa dahi, manevi tazminat ödemeye mahkûm edilebilecektir.

III. KİŞİLİK HAKKINA TECAVÜZ TEŞKİL EDEN BASILI ESERLERE KARŞI BAŞVURULABİLECEK HUKUKİ YOLLAR

Basılı eserin yukarıda başlıcaları açıklanan ilkelere ve basındaki meslek ahlak kurallarına aykırı olması durumunda bazı hukuki koruma yollarına başvurulabilir. Basının cezai sorumluluğu inceleme konumuz dışında kaldığından aşağıda basının hukuki sorumluluğu çerçevesinde başvurulabilecek hukuki yollar incelenecektir. Bu açıdan konu Basın Kanununda düzenlenmiş olan cevap ve düzeltme hakkı ile Basın Kanunu dışında öngörülmüş hukuki yollar ana başlıkları altında incelenebilir.

A) BASIN KANUNUNA GÖRE CEVAP VE DÜZELTME HAKKI

Cevap ve düzeltme hakkı 5187 sayılı Basın Kanunu'nun 14'üncü maddesinde düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre; "Sürelî

---

¹³⁴ EREN, 48-49; KARTAL,118-119.

yayınlarında kişilerin şeref ve haysiyetini ihlâl edici veya kişilerle ilgili gerçeğe aykırı yayım yapılması halinde, bundan zarar gören kişinin yayım tarihinden itibaren iki ay içinde göndereceği suç unsuru içermeyen, üçüncü kişilerin hukuken korunan menfaatlerine aykırı olmayan düzeltme ve cevap yazısını; sorumlu müdür hiçbir düzeltme ve ekleme yapmaksızın, günlük süreli yayınlarda yazıyı aldığı tarihten itibaren en geç üç gün içinde, diğer süreli yayınlarda yazıyı aldığı tarihten itibaren üç günden sonraki ilk nüshada, ilgili yayının yer aldığı sayfa ve sütunlarda, aynı puntolarla ve aynı şekilde yayımlamak zorundadır. -Düzeltilme ve cevapta, buna neden olan eser belirtilir. Düzeltme ve cevap, ilgili yazıdan uzun olamaz. Düzeltme ve cevaba neden olan eserin yirmi satırdan az yazı veya resim veya karikatür olması hallerinde düzeltme ve cevap otuz satırı geçemez.-Süreli yayının birden fazla yerde basılması halinde, düzeltme ve cevap yazısı, düzeltme ve cevap hakkının kullanılmasına sebebiyet veren eserin yayımlandığı bütün baskılarda yayımlanır." (Basın K. m.14/f.I/f.II/f.III).

"Düzeltilme ve cevabın birinci fıkrada belirlenen süreler içinde yayımlanmaması halinde yayım için tanınan sürenin bitiminden itibaren, birinci fıkra hükümlerine aykırı şekilde yayımlanması halinde ise yayım tarihinden itibaren onbeş gün içinde cevap ve düzeltme talep eden kişi, bulunduğu yer sulh ceza hâkiminden yayımın yapılmasına veya bu Kanun hükümlerine uygun olarak yapılmasına karar verilmesini isteyebilir. Sulh ceza hâkimi bu istemi üç gün içerisinde, duruşma yapmaksızın, karara bağlar.-Sulh ceza hâkiminin kararına karşı acele itiraz yoluna gidilebilir. Yetkili makam üç gün içinde itirazı inceleyerek karar verir. Yetkili makamın kararı kesindir" (Basın K. m.14/f.IV/f.V).

Kesinleşmiş mahkeme kararlarına rağmen, düzeltme ve cevabın yayımlanmasına ilişkin yükümlülüğe aykırı davranışın yaptırımını olarak para cezası da öngörülmüştür (Basın K.m.18). Görüldüğü üzere Basın Kanunumuz bu hükümlerle, gerçeğe aykırı veya onur ve saygınlığı zedeleyen yayınlara karşı, düzeltme ve cevap hakkını ayrıntılı bir şekilde düzenlemiştir; buna uyulmamasını cezai yaptırıma bağlamıştır. Ancak bu düzenlemelerde yer alan cezaların

caydırıcı olduğunu söylemek güçtür ve bu nedenle basında kişilik hakkını hukuka aykırı bir şekilde zedeleyen yayınlara sıklıkla rastlanmaktadır.

B) BASIN KANUNU DIŞINDA ÖNGÖRÜLEN HUKUKİ YOLLAR

1. İhtiyati Tedbir İstenmesi

Kişilik hakkının saldırıya uğramasının kuvvetle muhtemel olması durumunda, kişilik hakkı tehlikede olan kişi mahkemeden ihtiyati tedbir isteyebilir. HMK. m.389 (krş.HUMK.m.103) hükmüne göre geciktirilmesinde tehlike olan veya önemli zarar doğuracağı anlaşılan hallerde yargıç, tehlike ve zararı önlemek için gereken tedbirlere karar verir. İşte bu hükümden yararlanmak suretiyle, basın yolu ile kişilik haklarına saldırı tehlikesine karşı ihtiyati tedbir istenebilir¹³⁵.

2. Tespit (Saptama) Davası

Tespit davası kişilik hakkının konusu içinde yer alan kişisel değerlerden birine yönelik bir saldırının yapılmakta ya da yapılacak olduğunu belirleme amacıyla yapılır. Bu davayla saldırının yasaklanması kaldırılması ya da saldırıdan doğan zararın giderilmesi istenmeyip yalnızca hukuka aykırı bir saldırının varlığının tespit edilmesi istenir¹³⁶.

3. Saldırının Önlenmesi Davası

Saldırının önlenmesi davası henüz var olmayan fakat yakında yapılacağı konusunda açık belirtiler bulunan saldırıların yapılmasına engel olmak için açılan bir davadır. Ortada sürmekte olan bir saldırı

¹³⁵ KILIÇOĞLU (H.Sorumluluk), 187-191; KARTAL, 126-127.

¹³⁶ ZEVLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, 475-477; DURAL/ÖĞÜZ, 144-145; ÖZTAN, 154; AKİPEK/AKINTÜRK, 418-420; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, 195-198; SERDAR, 245 vd.; HELVACI,

varsa, bu dava değil bir sonraki başlıkta inceleyeceğimiz saldırının kaldırılması davası açılır¹³⁷.

4. Saldırının Kaldırılması (Durdurma) Davası

Türk Medeni Kanunu'nun 25'inci maddesinde; kişilik hakkına yönelik devam eden bir saldırının kaldırılmasına yönelik dava açılabileceği de hükme bağlanmıştır. Bu davanın açılabilmesi için de, tespit davası ve önleme davasında olduğu gibi saldırıda bulunan kişinin kusuru aranmaz¹³⁸.

5. Maddi Tazminat Davası

Maddi tazminat davası, basın yoluyla kişisel değerlere yapılan hukuka aykırı saldırı sonunda doğmuş bulunan malvarlığına ilişkin zararı giderme amacına yönelik bir davadır. Saldırının kaldırılması davasının ve tespit davasının açılabilmesi için zarar koşulu aranmadığı halde, maddi tazminat davası için zarar koşulu aranır. Medeni Kanunun 25'inci maddesinde, kişisel değerlere yapılan saldırılarda da maddi tazminat davası açılabileceği yer almıştır¹³⁹.

6. Manevi Tazminat Davası

Kişilik haklarına yapılan saldırı sonucu doğan manevi zararın tazminin istenebileceği hem Türk Medeni Kanunu'nun 25'inci maddesinde (MK.m.24a), hem de Türk Borçlar Kanunu'nun 58'inci maddesinde (BK.m.49) yer almıştır. Basın yolu ile kişilik haklarının

¹³⁷ ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, 474-475; 142-143; ÖZTAN, 153-154; AKİPEK/AKINTÜRK,417; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, 193-195; SERDAR, 250-252; HELVACI, 128 vd.; BELLİ, 80-82.

¹³⁸ KILIÇOĞLU (H.Sorumluluk),205; KARTAL, 128; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, 472-474; DURAL/ÖĞÜZ,142; ÖZTAN, 152-153; AKİPEK/AKINTÜRK,415-417; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, 191-193; SERDAR, 255 vd.

¹³⁹ ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, 477-478; DURAL/ÖĞÜZ, 146-147; ÖZTAN, 158-159; AKİPEK/AKINTÜRK, 424-427; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, 198-199; SERDAR, 272-290; HELVACI, 130; BELLİ, 91-92.

ihlal edilmesi durumlarında ortaya çıkan zarar, genellikle manevi zarar niteliğindedir.

Manevi zarar daha çok kişinin fiziki ve manevi acılar duyması, ağır bir ruhsal sarsıntı geçirmesi, yaşama sevincini yitirmesi, toplum içine çıkamayacak hale gelmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Ancak bugün için baskın görüş olan objektif teoriye göre; kişilik hakkına yapılan saldırı sonucunda manevi zararın ortaya çıkması için, mağdurun mutlaka elem, ızdırap, acı duyması zorunlu değildir. Kişisel değerlerdeki objektif eksilme, manevi zarar olarak kabul edilir ve bu durumlarda da (diğer koşullar da mevcutsa) manevi tazminata hükmedilmesi gerekir¹⁴⁰.

6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 58'inci maddesinde manevi tazminat şu şekilde düzenlenmiştir: "Kişilik hakkının zedelenmesinden zarar gören, uğradığı manevi zarara karşılık manevi tazminat adı altında bir miktar para ödenmesini isteyebilir. -Hâkim, bu tazminatın ödenmesi yerine, diğer bir giderim biçimi kararlaştırabilir veya bu tazminata ekleyebilir; özellikle saldırıyı kınayan bir karar verebilir ve bu kararın yayımlanmasına hükmedebilir."

Bu maddenin metninde kusurdan söz edilmemesine rağmen, manevi tazminat davası için kusur şartı aranacağı kuşkusuzdur. Yargıç manevi tazminat olarak mutlaka bir miktar paraya hükmetmek zorunda değildir. Faailin kınanması, kararın yayımlanması gibi, manevi zararın para dışında bir yolla giderilmesine de hükmedebilir.

7. Caiz Olmayan Vekâletsiz İşgörmeye Dayanan Dava

Türk Medeni Kanunu'nun 25'inci maddesinin üçüncü fıkrasında, "Davacının, maddî ve manevî tazminat istemleri ile hukuka

---

¹⁴⁰ ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, 477-484; DURAL/ÖĞÜZ, 147-151; ÖZTAN, 159-162; AKİPEK/AKINTÜRK, 427-432; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, 199-206; SERDAR, 290 vd.; BELLİ, 92 vd.; Manevi tazminat konusundaki teoriler için bkz. KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip : "Kişilik Haklarını Koruyan Manevi Tazminat Davasına İlişkin Yeni Gelişmeler", Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler I. Sempozyumu, Ankara 1980, sh. 144 vd.

aykırı saldırı dolayısıyla elde edilmiş olan kazancın vekâletsiz iş görme hükümlerine göre kendisine verilmesine ilişkin istemde bulunma hakkı saklıdır." hükmü yer almıştır.

Özellikle bir kişinin resminin onun izni olmadan bir basın organında reklam amacıyla yer alması durumunda, saldırganın resmi yayınlamakla elde ettiği gelirin caiz olmayan vekâletsiz iş görme hükümlerine (TBK.m.530; krş. BK. m.414) göre istenebilmesi mümkündür.

Saldırganın elde ettiği kazancın tamamının veya bir kısmının istenebilmesi problemi, saldırıya uğrayan kişinin yayına izin verdiği takdirde isteyebileceği ücrete göre belirlenir. Şayet kişinin hiç izin vermeyeceği söylenebiliyorsa, kazancın tamamının istenebileceği kabul edilmektedir¹⁴¹.

SONUÇ

Demokratik bir toplumda basından ve basın özgürlüğünden vazgeçmek mümkün değildir. Ancak bütün hak ve özgürlükler gibi basın özgürlüğü de sınırsız değildir. Basın özgürlüğünün özel hukuk açısından en önemli sınırını ise kişilik hakkı oluşturur. Süreli veya süresiz herhangi basılı bir eserde; bir gazetede, kitapta, broşürde verilen bir haberin, yayınlanan bir resmin veya karikatürün, yapılan bir eleştirinin veya yorumun kişilik hakkını ihlal etmesi halinde, basın özgürlüğünün hukuka aykırılığı kaldırıp kaldırmadığı, her olayda, tecavüze uğrayan kişinin kişilik hakkının korunmasına ilişkin yararı ile kamunun haber alma ve aydınlatılmadaki yararından hangisinin daha üstün tutulacağına tespitine bağlıdır.

Bir basın açıklamasında yer alan ve kişilik hakkını ihlal eden bir husus, bunun yayımlanmasında kamu yararı olduğu ölçüde hukuka aykırı değildir. Toplumun haber almasındaki kamu yararı, saldırının

¹⁴¹ KILIÇOĞLU (H.Sorumluluk), 221-222; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, 494; DURAL/ÖĞÜZ,145-146; ÖZTAN, 162; AKİPEK/AKINTÜRK, 432-433; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, 206-207; SERDAR, 265 vd; BELLİ, 87 vd.

hukuka aykırı olması niteliğini ortadan kaldırır. Somut olayda basın özgürlüğü veya kişilik hakkından hangisinin korunacağı ve hangisinin feda edileceği, değerlerin tartılması ilkesine göre belirlenecektir. Basının sorumluluğu, bu iki değer (basın özgürlüğü ve kişilik hakkı) arasındaki hassas denge bozulmadan kurulmalıdır.

Basın açıklamasında kamu yararı olduğundan bahsedebilmek için, uygulamada geliştirilen şu ilkelerden hareket edilmelidir: Basın açıklamasının haber niteliği taşıması, basın açıklamasında amaca uygun araç (yazı, resim ve karikatür) kullanılmış olması, verilen haber ve yapılan eleştiride haber amacının aşılması, haberin gerçek, nesnel ve objektif olması gerekir. Bu nitelikleri taşımayan bir yayımla kişilik hakkı ihlal edilmişse, basına karşı bazı hukuki yollara başvurulabilir.

Ancak bu değerlendirme yapılırken Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında ve Yargıtay Kararlarında sıklıkla vurgulandığı üzere; başta siyasi iktidar mensupları olmak üzere, önemli kamusal görevlerde bulunan kişiler ile topluma mal olmuş (sanatçı, oyuncu, sporcu gibi) kişilerin özel yaşam alanlarının daha dar olduğu ve bu kişilerin özel yaşamına ilişkin yapılan haberlerin, yayımlanan resim ya da karikatürlerin veya bunlara yöneltilen eleştirilerin daha hoşgörüyü karşılanması gerektiği gözden uzak tutulmamalıdır.

Yapılan bu değerlendirmeler sonunda yayının, kişilik hakkını ihlal ettiği sonucuna varılırsa; hem Basın Kanunumuzda, hem de Türk Medeni Kanunu ve Türk Borçlar Kanunlarımızda başvuru- labilecek bazı hukuki yollar öngörülmüştür. Buna göre kişilik hakkı, basın yoluyla hukuka aykırı bir şekilde ihlal edilen bir kişi, Basın Kanununa göre cevap ve düzeltme hakkını kullanabileceği gibi; saldırının tespiti, saldırının önlenmesi, saldırının kaldırılması davalarını da açabilir veya saldırganın elde ettiği bir kazanç varsa, bu kazancı vekâletsiz işgörme hükümlerine göre isteyebilir. Bundan başka kişilik hakkı saldırıya uğrayan kişi, maddi veya manevi zarara uğramışsa, saldırganın kusurlu olması koşuluyla, maddi-manevi tazminat davası açarak zararlarını da tazmin ettirebilir.

Ne var ki; bu düzenlemelerin basın yoluyla kişilik hakkının hukuka aykırı şekilde ihlalini önlemede yeterli olduğunu söylemek güçtür ve bu nedenle kişilik hakkını zedeleyen yayınlara basında sıklıkla rastlanmaktadır.

KISALTMA LİSTESİ

Ank. Bar. Der.	: Ankara Barosu Dergisi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
B.	: bası
Basın K.	: 5187 sayılı Basın Kanunu
BK	: 818 sayılı Borçlar Kanunu
bkz.	: bakınız
c.	: cümle
C.	: cilt
dpn.	: dipnot
HGK.	: Hukuk Genel Kurulu
HMK.	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İBK.	: İçtihadları Birleştirme Kararı
İst.Bar.Der.	: İstanbul Barosu Dergisi
krş.	: karşılaştırınız
m.	: madde
MK.	: 743 sayılı Medeni Kanun
RG.	: Resmi Gazete
S.	: sayı
sh.	: sahife
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
vd.	: ve devamı
Y.	: Yargıtay

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Akipek**, Jale/**Akıntürk**, Turgut: Türk Medeni Hukuku, Yeni Medeni Kanuna Uyarlanmış, Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, C.I, 7. Bası, Ankara-2002.
- Aksoyak**, Tayfun : “Mukayeseli Hukukta Basın Hürriyetinin Düzenlenişi”, Prof. Dr. Halil Cin’e Selçuk Üniversitesinde 10. Hizmet Yılı Armağanı, Konya- 1995.
- Arpacı**, Abdulkadir: Kişiler hukuku (Gerçek Kişiler), 2. Bası, İstanbul-2000.
- Ataay**, Aytekin: Şahıslar Hukuku, Hakiki Şahıslar, B.3, İst.1981.
- Baykan**, Metin: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Basın Özgürlüğü, Ankara-2011.
- Belli**, Doğan Bülent: Basın Yolu İle Kişilik Hakkına Saldırılarından Doğan Hukuki Sorumluluk, Ankara-2008.
- Dural**, Mustafa/ **Öğüz**, Tufan: Türk Özel Hukuku, C. II, Kişiler Hukuku, İstanbul-2002.
- Eren**, Fikret : “Basında Hukuki Sorumluluk”, Türk Basının Sorunları Sempozyumu, Ank. 1986.
- Gelgör**, Burhan: Basın Özgürlüğü, Adalet Dergisi, Eylül-2006.
- Gölcüklü**, Feyyaz: Haberleşme Hukuku, Ank.- 1970.
- Hatemi**, Hüseyin: Hukuka ve Ahlaka Aykırılık Kavramı ve Sonuçları, Özellikle BK.65 Kuralı, İst.-1976.
- Helvacı**, Serap: Türk ve İsviçre Hukuklarında Kişilik Hakkını Koruyucu Davalar, İstanbul-200,
- İçel**, Kayıhan/**Ünver**, Yener: Kitle Haberleşme Hukuku, 7. Bası, İstanbul-2007.
- Kaneti**, Selim: “Çatışan Değerlerin Tartılmasına Dayanan Hukuka Uygunluk”, Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler II. Sempozyumu, İst.-1981.
- Kaplan**, İbrahim: Kişilik Haklarının Kitle Haberleşme Araçları Karşısında Korunması, Ank.-1979.

- Karabağ Bulut**, Nil: Basın Özgürlüğü ile Özel Yaşama Saygı Gösterilmesi Hakkı Arasında Kurulacak Dengenin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin von Hannover v. Almanya Vakasına ilişkin 24 Haziran 2004 Tarihli Kararı Işığında Değerlendirilmesi, Prof. Dr. Rona Serozan'a Armağan, C. II, İstanbul-2010.
- Kartal**, Bilal: "Basın-Yayın Yoluyla Kişilik Haklarına. Saldırı ve Hukuki Sorumluluk" , YD., Y.1997, C.23, S. 1-2.
- Kılıçoğlu Ahmet**: "Sorumluluk Açısından Basın Özgürlüğünün Özel Hukuktaki Yeri", YD. C.13-1987, S.1-2.
- Kılıçoğlu**, Ahmet: Şeref Haysiyet ve Özel Yaşama Basın Yoluyla Saldırılardan Hukuksal Sorumluluk, 2.Bası, Ank.-1993.Kısaltma: Kılıçoğlu (H.Sorumluluk).
- Koçayusufpaşaoğlu**, Necip : "Kişilik Haklarını Koruyan Manevi Tazminat Davasına İlişkin Yeni Gelişmeler", Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler I. Sempozyumu, Ank.-1980.
- Oğuzman**, Kemal/**Öz**, Turgut: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, İstanbul-2006.
- Oğuzman**, Kemal/**Seliçi**, Özer/**Oktay-Özdemir**, Saibe: Kişiler Hukuku, 11. Bası, İstanbul-2011.
- Öngören**, Gürsel : "Basın, Radyo Televizyonda Cevap ve Düzeltme Hakkı", İst.Bar.Der., Y.1995, S.7-8-9.
- Özek**, Çetin: Türk Basın Hukuku, İst.-1978.
- Özel**, Sibel: Uluslararası Alanda Medya ve İnternette Kişilik Hakkının Korunması, 2. Bası, Ankara-2004.
- Özsunay**, Ergun: Gerçek Kişilerin Hukuki Durumu, İst.1979.
- Öztan**, Bilge: Şahsın Hukuku, Hakiki Şahıslar, 9. Bası, Ankara-2000.
- Reisoğlu**, Safa: Basın Özgürlüğü ve Kişilik Haklarının Korunması, Prof.Dr. Turgut Akıntürk'e Armağan, İstanbul-2008. Kısaltma: Reisoğlu (Kişilik Haklarının Korunması)
- Reisoğlu**, Safa: Uluslararası Boyutlarıyla İnsan Hakları, İstanbul-2001. Kısaltma: Reisoğlu (İnsan Hakları).

- Serdar, İlknur:** Radyo ve Televizyon Yoluyla Kişilik Hakkının İhlali ve Kişiliğin Korunması, Ankara-1999.
- Şen, Ersan:** Devlet ve Kitle İletişim Araçları Karşısında, Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması, İst.-1996.
- Şener, Esat:** Açıklamalı İçtihatlı, Türk Medeni Kanunu, Ank.-1991.
- Tandoğan, Haluk :** “Şahsiyetin Akit Dışı İhlallere Karşı Korunmasının İşleyiş Tarzı ve Basın Yoluyla Olan İhlallere Karşı Özel Hayatın Korunması”, AÜHFD., Y.1963, C.XX, S.1-4.
- Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop:** Tekinay Borçlar Hukuku, B.7, İst.1993.
- Tüfek, Ömer Faruk:** Basın Yoluyla Kişilik Haklarının İhlali, Ankara-2007.
- Uygur, Turgut:** Açıklamalı İçtihatlı Borçlar Kanunu, Genel Hükümler, C.1, Ank. -1990.
- Ünal Özkorkut, Nevin:** Basın Özgürlüğü ve Osmanlı Devletinde Görünümü, AÜHFD, Y.2002, C.51, S.3.
- Zevkliler, Aydın/Acabey, Beşir/Gökyayla, Emre:** Medeni Hukuk, Giriş ve Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, Aile Hukuku, B.6, Ankara-2000.
- Zevkliler, Aydın :** “Basının Hukuki ve Cezai Sorumluluğu”, Basının Sorunları ve Sorumlulukları Sempozyumu, Diyarbakır-1987.Kısaltma: Zevkliler (Sempozyum).
- Zevkliler, Aydın:** Kişiler Hukuku, Gerçek Kişiler, Ank.- 1981. Kısaltma: Zevkliler (Kişiler H.).